

nr. 5 / oktober 2016 – 78. årgang

GRÆNSEN

magasin om mindretal, sprog og kultur

TEMA:
**DET TYSKE SPROG
I DANMARK**

PROFESSOR PER ØHRGAARD:

**“ Danske unge skal altså
ikke lære tysk for
at styrke handelsbalancen**

KENDTE DANSKERE:
Sådan lærte vi tysk

NY HISTORIEQUIZ

GRÆNSEFORENINGEN
FOR EN ÅBEN DANSKHED

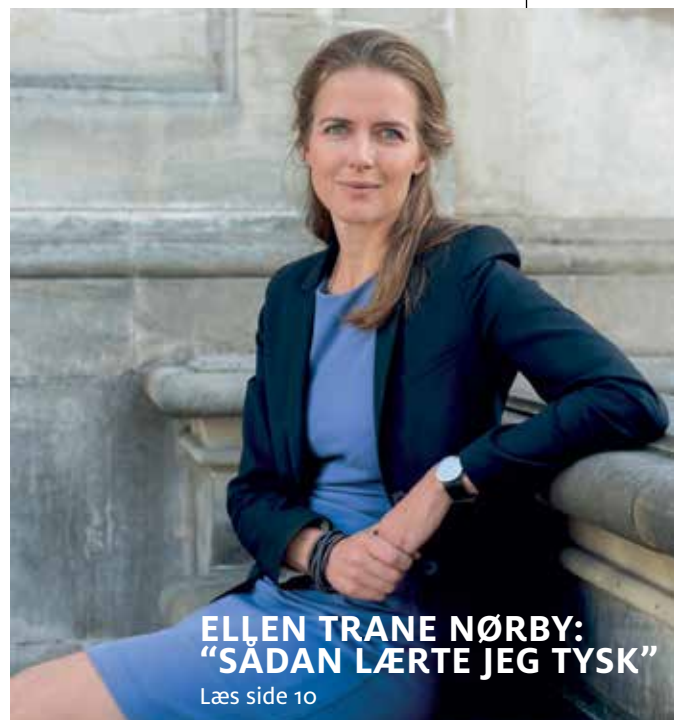
INDHOLD

TEMA: DET TYSKE SPROG I DANMARK

Kan danske unge lære at elske tysk,
og hvad skal motivere dem?

Læs side 4-18

- 3 **LEDER**
Af Mette Bock
- 4 **“JEG ER IKKE SKUFFET, JEG ER VRED”**
Interview med professor Per Øhrgaard
- 10 **SÅDAN LÆRTE JEG TYSK**
Interview med en minister, en erhvervsmand
og en skuespiller
- 13 **TYSK SKAL STYRKES**
- 14 **GYMNASIELÆRER:
“ELEVERNE SKAL BARE GÅ I GANG MED AT TALE TYSK”**
- 16 **DANSK MINDRETAL TALER MEST TYSK**
- 18 **HVORFOR TALER DR ENGELSK I TYSKLAND?**
- 19 **HISTORIEQUIZ**
- 20 **DANSKE VÆRDIER SET FRA SYDSLESVIG**
- 22 **DER KAN SIGES MEGET GODT OM DANSK UDDANNELSE**
Af Jørn Lund
- 24 **ANMELDELSE: SYDSLESVIG. STEDER OG MENNESKER**
Af tidligere udenrigsminister Per Stig Møller
- 28 **LAD OS MINDES DE FALDNE SØNDERJYDER**
Af forfatter Max Ulrich Klinker
- 29 **GÅRDSANGER MED SØNDERJYSKE RØDDER**
- 30 **TÆNK ENGANG**
Af Mette Bock
- 31 **THERKELSENS HJØRNE**
- 36 **NÅR DER KOMMER EN BÅD MED ÆBLER**

LEDER

SPROG BYGGER BROER

Af Mette Bock

Sprog skaber identitet. Og kulturel brobygning.

I Danmark er modersmålet dansk, og vi kalder tillærte sprog for fremmedsprog. I grænselandet forholder det sig anderledes i mindretallene. Sydslesvigere opvokset i det danske mindretal er to-sprogede. Dansk og tysk – for nogles vedkommende også frisisk – er ligeværdige sprog, og ingen af sprogene er “fremmedsprog”. Det gør noget ved identiteten og betyder, at man kan færdes hjemmefant i to kulturer uden at skulle “oversætte”.

Af samme grund er sprogdebatten vigtig. Det danske sprog er presset i Sydslesvig, for i mange familier er hjemmesproget tysk. Derfor kipper jeg med flaget for A.P. Møller Skolens rektor, Jørgen Kühl, der har taget fat om nældens rod og indført en sprogpolitik for skolen: Her undervises på dansk. Og der tales dansk! Sproget skal være et urokkeligt omdrejningspunkt.

Vi skal dog ikke lade os forskrække af, at der ofte tales tysk i hjemmene. Jeg kender det fra min egen familie. Min mand er født i Flensborg. Hans far havde sin rod i det danske mindretal. Hans mor var tysk. I hjemmet talte man begge sprog, og det blev man ved med, da familien senere flyttede til Sønderjylland. Derfor er han tosproget. Og kulturel dobbelt-gænger.

I Danmark er tysk gledet fuldstændig i baggrunden. Engelsk dominerer overalt. Jeg deler fuldt ud professor Per Øhrgaards kritik af, at vi er blevet så ringe til at anvende andre fremmedsprog end engelsk. Læs interviewet inde i magasinet.

Men hvordan kan vi ændre udviklingen, så vi skærper bevidstheden om sprog som kulturelle brobyggere?

Tja, vi kan angribe sagen både fra neden og fra oven. Hatten af for de kommuner i Sønderjylland, som har sat tysk på skoleskemaet fra 1. klasse. Det vil få betydning, men det tager tid.

Til gengæld kipper jeg ikke med flaget for udviklingen på universiteterne og andre uddannelsesinstitutioner. Her har man simpelthen givet slip, og der læses stort set kun tekster på dansk og engelsk.

Da jeg læste filosofi og statskundskab i 1980'erne, var

der ingen vej udenom. Filosofen Immanuel Kant skulle naturligvis læses på tysk, og det samme var tilfældet, da jeg skrev speciale om Luther. Jeg hakkede mig gennem teksterne i begyndelsen, men endte med at læse teksterne ubesværet på originalsproget. Jeg taler ikke tysk som en ørn, snarere som en gråspurv. Men jeg læser og forstår sproget ubesværet.

Og ja – det gør en kæmpe forskel. For sprog er også melodier og nuancer, der ikke kan oversættes. Sprog vækker følelser og åbner for kulturel indsigt.

Hvorfor den sproglige dovenskab har indsneget sig på uddannelsesinstitutionerne, skal jeg ikke kunne sige. Men der bør rejse sig en modbevægelse, præcis som på skolerne i Sønderjylland og på A.P. Møller Skolen.

Det danske sprog er presset i Sydslesvig, for i mange familier er hjemmesproget tysk

Det gavner unges muligheder på arbejdsmarkedet at kunne flere sprog, og det skal vi ikke vrænge af. Men det gavner sandelig også den mellemfolkelige forståelse at kunne røre et andet folks sjæl ved at møde dets kultur via den “fremmedes” eget sprog.

Åh nej, sukker vi ofte, når vi hører om to-sprogede. Så er der nok problemer i farvandet. Tænk, om vi fik øjnene op for, at sprog skaber identitet, og at sproglige kompetencer er en nøgle til, at vi kan møde hinanden i kulturel øjenhøjde og gensidig respekt. Jeg bliver glad, når jeg i grænselandet hører samtaler, hvor den ene taler dansk og den anden tysk. I samme samtale og uden, det er noget, der bliver tænkt over.

På den front skal vi ikke lade den laveste fællesnævner, men det højeste ambitionsniveau være ledetråden. Og det gælder sådan set både syd og nord for grænsen. ●

Mette Bock er formand for Grænseforeningen

TEMA:
DET TYSKE SPROG
I DANMARK

“ JEG ER IKKE SKUFFET, JEG ER VRED

Danskerne har talt tysk siden middelalderen, men i de senere årtier er det gået stærkt tilbage med tyskkundskaberne. Det er skandaløst, at skiftende regeringer ikke har gjort nok for at standse humanioras fald, mener professor Per Øhrgaard

Af Anna-Lise Bjerager

I vindueskarmen hjemme hos Per Øhrgaard står en skulptur af Goethe og Schiller. De to åndsfyrster står ved siden af hinanden, og Goethe har en hånd på Schillers skulder og rækker ham en laurbærkrans med den anden.

Per Øhrgaard holder af at tænke på, at skulpturen, der er en kopi i mindre udgave af den skulptur, der står i Weimar i Tyskland, hvor de to holdt til i slutningen af 1700-tallet, har tilhørt H.C. Andersen. Han tror det egentlig ikke for alvor. Men han ved, at H.C. Andersen i alt fald ejede en skulptur magen til, og at eventyrdigteren flere gange besøgte Weimar, der har haft en central betydning i tysk og europæisk kulturhistorie.

Han ved også, at H.C. Andersen betragtede Tyskland som sit andet fædreland, og at han talte og læste tysk, ligesom de fleste andre danske romantikere i 1800-tallet. Dog havde H.C. Andersen efter sigende ikke det store sprogøre: “Min søn vil aflægge ed på, at intet menneskeligt øre kan genkende hans tysk”, skrev hans digterkollega Charles Dickens i et brev efter at have haft Andersen på besøg.

72-årige Per Øhrgaard er kendt som en af de mest betydende formidlere af tysk sprog og kultur i Danmark gennem en menneskealder. Ikke mindst har han oversat og skrevet bøger om forfattere som Johan Wolfgang Goethe, Günter Grass og Hans Magnus Enzensberger. Oversættelserne har han klaret sideløb-

Per Øhrgaard er kritisk over for regeringens nye Tysklandsstrategi, der har som formål at styrke Danmarks økonomiske samarbejde med Tyskland og i den sammenhæng vil styrke unges tyskkundskaber: “Jeg er uforstående over for, at man instrumentaliserer tysk sprog og kultur på den måde”, siger han.

- bende med sin ansættelse som professor i tysk ved Københavns Universitet gennem 23 år og derefter ved Copenhagen Business School i ti år frem til sin pensionering i 2013.

TILBAGEGANG

Lige siden 1969, da han blev uddannet mag.art. i tysk filologi, har han fulgt tilbagegangen for tysk og fransk og humaniora

i det hele taget på landets uddannelsesinstitutioner. En tilbagegang, som Per Øhrgaard finder direkte skadelig for den enkelte og for samfundet i det hele taget, forklarer han, mens han viser vej ind i havestuen i huset på Frederiksberg, hvor han bor med sin hustru, litterær agent Anneli Høier.

Vejen går forbi de imponerende bogreoler, hvor der bl.a. står flere udgaver af Goethes

bestseller: Brevromanen "Die Leiden des jungen Werthers" fra 1774, der blev genoptrykt sidste år på dansk, om den unge Werther, der forelsker sig så stormende i en gift kvinde og ender med at begå selvmord. En bog, der også har appel til ungdommen i dag: "Werthers vilde svælg i egne følelser er ikke fremmed for vor tid", skrev en anmelder i Berlingske, der mente, at hvis Werther havde levet i dag, ville han have skrevet en mailroman eller en SMS-roman.

DETTE LIV ER ALT FOR KORT

I reolen står også Per Øhrgaards egen anmelderroste biografi om Goethe, der indledes med et citat fra en tale, som Goethe holdt i 1771, da han var 22 år, i anledning af William Shakespeares navnedag:

"Dette liv, mine herrer, er alt for kort for vores sjæl".

Ja, livet er kort, men for de fleste danskere i dag er livet ikke et filosofisk anliggende, sådan som det var for Goethe. I dag er tiden en ressource, og tiden er under alle omstændigheder for knap til at lære tysk: Kasus og remser og omvendt ordstilling er spild af tid i en global verden, hvor de fleste taler engelsk anyway, synes tankegangen at være.

Resultatet er, at stadig færre vælger tysk i folkeskolen og på

gymnasier og universiteter. Det samme er gældende for en række andre sprog og humanistiske fag i det hele taget: Humaniora er nødlidende, og skiftende regeringer har ikke gjort tilstrækkeligt for at vende udviklingen, mener Per Øhrgaard.

"Det er en skandaløs arrogance, der udvises, og det skader vores kultur, fordi vi bliver overladt til markeds kræfterne", siger han.

MÅLRETTEDE TILTAG

Aktuelt er Per Øhrgaard meget kritisk over for den nuværende regerings nye Tysklandsstrategi, der har til formål at styrke Danmarks økonomiske samarbejde med Tyskland. Da Tysklandsstrategien blev præsenteret i februar i år, sagde udenrigsminister Kristian Jensen (V) blandt andet:

"Kendskabet til tysk er faldende. Og utilstrækkeligt kendskab til tysk er en barriere, når man vil ind på det tyske marked. Det vil vi gøre noget ved. Vi sætter ind med en langsigtet indsats for at sikre tilstrækkelige tyskkundskaber i Danmark. Vi vil også på kort sigt sætte ind med målrettede tiltag. Mange unge har kun basale tyskkundskaber med fra folkeskolen. Praktik og udveksling kan rette op på det".

Mens Per Øhrgaard hælder kaffe i kopperne, giver han luft for den frustration, der fylder ham.

TYSK I DANMARK

I den sene middelalder begyndte påvirkningen fra de nordtyske dialekter, kaldet nedertysk eller plattysk, at brede sig til Danmark. I 1600-tallet fulgte påvirkning fra højtysk, og i 1700-tallet havde fransk en stærk indflydelse. I 1900-tallet og i tiden frem til i dag har det først og fremmest været engelsk, der har påvirket det danske sprog. I det 21. århundrede er tilbagegangen for tysk i Danmark tydelig både med hensyn til danskernes tyskkundskaber og med hensyn til indlån af tyske ord. I årene efter årtusindskiftet kan det tyske sprog bruges til at udtrykke "coolness" på dansk, ex *übernice*, *übercool*. Flere danske caféer, tv-programmer, tøjmærker etc. bærer tyskklingende navne, ex *Märkbar*, *Supergeil*, *Normalerweise*, *So ein Ding*.

Fra Inge Lise Pedersens "Det danske sprogsamfunds historie" i Dansk Sproglære. Dansk lærerforening, 1996, og fra Gyldendal – Den Store Danske Encyclopædi

“Pointen er, at politikerne, helt uafhængig af politisk observans, lader til at have droppet humaniora”, siger Per Øhrgaard.

“Jeg går varmt ind for, at mennesker uddanner sig inden for erhvervslivet, og at vi øger eksporten til Tyskland. Jeg har talt med mine kolleger på CBS om dette her mange gange, hvor min pointe har været, at jo snævrere mål, man sætter sig, jo større er risikoen for, at man rammer ved siden af. Hvorfor skal man for eksempel kun læse tysk erhvervsprog? Jeg er helt og aldeles uforstående over for, at man instrumentaliserer tysk sprog og kultur på den måde”, siger Per Øhrgaard og fortsætter:

UDE I HAMPEN

“Danske unge skal altså ikke lære tysk for at styrke handelsbalancen. De skal lære tysk og alt muligt andet for deres egen skyld: For at udvide deres sproglige og kulturelle horisont. At de så ad åre kan bruge det tyske sprog i forskellige sammenhænge, herunder i erhvervslivet, er en anden sag. Men det er fuldstændig ude i hampen at tage udgangspunkt i markedet, når man vil plædere for mere tysk på landets uddannelsesinstitutioner”, siger Per Øhrgaard, der medgiver, at nogen måske vil anse ham for at være en sur, ældre herre, der synes, at alt var meget bedre i gamle dage.

“Jeg er udmærket klar over, at min tid er ved at rinde ud. Men dette er større end mig og mine egne interesser. Denne her forestilling om, at sprog og kultur er et instrument til at tjene penge, eller at det bare er pynt på lagkagen, når man går ind og hører en Wagner-opera, den giver jeg intet som helst for.”

LIVSAFGØRENDE

“Sprog og kultur er livsafgørende for et samfund. Man bliver ikke nødvendigvis et bedre menneske af at vide noget om sprog og kultur. Men hvis kultur og åndsliv forsvinder, bliver mennesket markedsgjort, og vi ender med at betragte hinanden alene som konkurrenter og ikke som medmennesker. Det giver et goldt samfund, der i sidste ende er farligt. Markedets moral er jo opportunisme: Mennesker tilpasser sig den øjeblikkelige situation uden hensyn til principper.”

“Tænk hvis vi havde haft et sådant samfund efter 1864. Sønderjyderne er et jo et lysende eksempel på, at mennesket er andet og mere end markedet: Sønderjyderne stemte sig hjem til Danmark i 1920 efter 56 år under preussisk styre. Måske var der nogle få, der stemte sig hjem, fordi de kunne se, hvordan den økonomiske udvikling gik skævt i Tyskland. Men for det store flertals vedkommende var det uden nogen som helst tvivl et åndsaneliggende.”

“Jeg tør faktisk ikke tænke på, hvad der ville ske, hvis Danmark pludselig stod i en krigslignende situation i dag. Ville vi så stå sammen? Vi skal huske, at kultur og ånd ikke kommer ▶

► af sig selv. Det skal opbygges gennem opdragelse og undervisning”, siger han.

KAFKA PÅ TYSK

Per Øhrgaards interesse for tysk blev grundlagt allerede i barndommen: Hans far voksede op i Tyskland, efter at hans farfar var emigreret til Tyskland omkring år 1900. Hans farfar ville

egentlig videre til USA, men endte med at gifte sig med en tysk pige, Per Øhrgaards farmor. Allerede som 11-årig rejste Per Øhrgaard i 1955 alene til Hamborg for at besøge sin farmors familie, der kun talte tysk.

Hans far døde, da han var 12 år, og måske blev det afgørende for, at en fransklærer på Vestre Borgerdydskole, hvor han gik, tog ham under sine vinger. Han så, at den unge Per Øhrgaard havde interesse for tysk og sørgede for, at han

kom på et fire ugers ophold i Tübingen mellem 2. og 3. g.

Per Øhrgaards første store læseoplevelse fik han, da han som 16-årig havde været inde i en boghandel og købt Kafkas *Processen* i en billigbogsudgave – på tysk.

“Jeg er godt klar over, at der sikkert ikke er mange 16-årige, der i dag ville kaste sig over Kafka og slet ikke på tysk. Jeg var sikkert lidt snobbet. Men jeg husker stadig Karl Bjarnhof (dansk journalist og forfatter, red.), der engang sagde i et radioprogram: “Snobberi har da ført til meget godt””.

JEG HADER BEGREBET FINKULTUR

“Jeg hader begrebet finkultur, for kultur kan ikke gradbøjes. Jeg går simpelthen ind for, at de unge skal præsenteres for kvalitet. De skal ikke præsenteres for middelmådige, litterære tekster, der svarer til deres alder og deres interesser lige nu. Nej, de skal

præsenteres for klassikerne og alt det svære, som udvider deres horisont. Hvis de skal lære grammatik, så lad dem læse Thomas Mann. Hans genitiver er så morsomme, at når de læser dem, vil de aldrig glemme det. Unge mennesker skal præsenteres for noget, som de skal leve med resten af livet.”

Per Øhrgaards fransklærer sagde også til ham en dag: “De skulle tage ud og besøge Villy Sørensen (dansk filosof og forfatter, 1929-2001, red.) Det ville han blive glad for”. Og så cyklede 17-årige Per Øhrgaard ud og ringede på hos Villy Sørensen, der også havde gået på Vestre Borgerdydskole.

“Jeg tror jeg sagde: “Jeg har læst Deres historier, og de har gjort et stort indtryk på mig”. Et eller andet intetsigende. Stakkels Sørensen. Det har sikkert ikke været første gang, min fransklærer sendte folk ud til ham. Men det havde jo den virkning, at vi unge blev stimuleret til at gå videre med humaniora. Vi ville gerne være en del af den verden, og vi ville gerne lære og blive klogere”, siger Per Øhrgaard, der husker, at det var forbundet med en vis prestige at lære sprog, da han var ung.

EFTERLYSE: ET KLART SIGNAL

Da han for nylig mødte en gymnasiekammerat, der blev matematisk student, fortalte han, at han og hans kammerater havde følt, at Per Øhrgaard og de andre sproglige så ned på dem som matematikere.

“Det skal nok have sin rigtighed, og det var selvfølgelig ikke pænt af os. Men i dag er vi så havnet i den helt modsatte grøft. I dag er det de matematiske, tekniske og naturvidenskabelige fag, der alene er i højsædet”, konstaterer Per Øhrgaard, der efterlyser en tredje vej, hvor alle fagdiscipliner tilgodeses, og humaniora genvinder sin gamle status.

“Politikerne skylder at give et klart signal om, at humaniora er vigtig. Tænk på daværende statsminister Anker Jørgensen, (S), der afsluttede sin skolegang efter 7. klasse, men havde bogreolen fyldt med bøger i lejligheden i Sydhavnen, hvor han boede hele sit liv. Hele arbejderbevægelsen vidste, at det gjaldt om at få del i den fælles kulturarv, og de læste bøger, opsøgte højskolerne og sugede til sig.”

FORVRØVLET ARGUMENTATION

“Henrik Sass Larsen, der jo også er socialdemokrat, sagde engang, at han slet ikke kunne se, hvorfor man skulle lære tysk. Han syntes ikke, det var nødvendigt længere, og han havde aldrig haft brug for det. Det er da en forvrøvlet argumentation. Det kunne jo være, at andre ville have en anden mening om tysk, end han har. Der er en verden til forskel på de to socialdemokraters måde at anskue verden på.”

“Esben Lunde Larsen var uddannelses- og forskningsminister,

da CBS i efteråret 2015 lukkede syv sproglige uddannelseslinjer på grund af sparekrav. Hans reaktion var at varsle en strategiplan. Det var måske en postgang for sent, kunne man indvende, især fra en minister, der ovenikøbet har skrevet speciale om Grundtvig.”

“Pointen er, at politikerne, helt uafhængig af politisk observans, lader til at have droppet humaniora”, siger Per Øhrgaard.

Han finder det positivt, at indtil videre ni folkeskoler i Danmark har indført tysk fra de små klasser. Da undervisningsminister Ellen Trane Nørby i august måned i år besøgte Løgumkloster Distriktsskole, som har indført tysk fra o. klasse, skrev hun om det på sin facebook-væg. En kommentar til ministeren fra en mand lød:

“Jeg har rejst verden rundt i 11 år uden en eneste gang at have haft brug for tysk. Har jeg mødt tyskere på min vej, ville de hellere snakke engelsk for at blive bedre til sprog”.

Per Øhrgaard er bekendt med argumentet, men det bliver det ikke mere rigtigt af, understreger han.

“Jeg synes, det store fokus på engelsk er udtryk for dansk provincialisme af rang. Man tror, man er international, fordi man

taler engelsk. Men sådan forholder det sig jo langt fra. Alligevel fremturer man udelukkende med engelsk, som vi endda ikke er nær så gode til, som vi selv tror.”

“Da Erhvervsministeriet for nogle år siden søgte en ny såkaldt innovationsattaché i München, stod der i stillingsopslaget, at det ikke var en betingelse, at vedkommende kunne tale tysk. Jeg ved ikke, om man endte med at få en, der kunne tysk. Men det er i alt fald en fallit, hvis den danske regering sender folk til Tyskland, der ikke kan det tyske sprog. Et argument, som Christiansborg måske kan forstå, kunne være: Konkurrenter fra andre lande sender måske nogen, der kan tysk, og så får Danmark ikke ordren”, siger Per Øhrgaard med et ironisk smil.

EN KÆRLIGHEDSERKLÆRING

Per Øhrgaard har oversat mange bøger af Günter Grass, der også var en personlig ven. Dog har han ikke oversat en af Grass' sidste bøger, der udkom få år før hans død i 2015: “Grimms Wörter” om Brødrene Grimm. Bogen har undertitlen “Eine Liebeserklrung”, og kærlighedens genstand er det tyske sprog.

Per Øhrgaard vurderer, at bogen kun vanskeligt lader sig oversætte til dansk, men han tilslutter sig gerne Günter Grass' kærlighed til det tyske.

“Set fra Vorherres synspunkt er tysk ikke et bedre sprog end alle andre. Men det har det været for mig, og sådan håber jeg også, det vil blive for flere danskere i fremtiden. Vi skal ikke lære tysk for tyskernes skyld. Vi skal lære tysk for vores egen skyld, fordi tysk sprog og kultur historisk har haft og stadig har så stor en indflydelse på det danske, og ligger så tæt på Danmark, både fysisk, sprogligt og kulturelt.” ●

MOJN – ET SØNDERJYSK BRAND

Der har altid været et kraftigt islæt af tyske låneord i de sønderjyske dialekter. Nogle er integreret gennem århundreders samhandel over den oprindelige sproggrænse, som lå ved Ejderen. Andre er kommet til med de tyske embedsmænd og deres familier, der i 1864-1920 var stationeret i byerne. Efter Genforeningen i 1920 forsøgte tilflyttede danske skolefolk at udrense de mest iørefaldende og skurrende af disse nyere lån, der følte som fremmedelementer for de dansksindede. Det gjaldt i særdeleshed hilsenen *Mojn*, der er en afledning af *Guten Morgen*, hvis sidste led udtales *morjen* i Berlin og Brandenburg, hvorfra en del af den tyske administration var hentet, da det tidligere hertugdømme Slesvig, blev styret som en preussisk provins. *Mojn* ville højst sandsynligt være forsvundet, hvis ikke turist- og ringriderforeningerne havde lavet kampagner for denne særlige hilsen, der kan betyde både goddag og farvel. *Mojn*, der altså oprindeligt er et tysk udtryk, er således endt som et regionalt brand i Sønderjylland.

Fra Gyldendal – Den Store Danske Encyclopædi

PER ØHRGAARD, født 1944, dansk litteraturforsker, professor i germansk filologi ved Københavns Universitet 1980-2003, professor ved Copenhagen Business School 2003-2014. Disputats om Wilhelm Meister. Forfatter til en række bøger, herunder *Goethe, Et essay*, 1999, og *Tyskland. Europas*

hjerter, 2009. Har oversat en række bøger fra tysk til dansk. Præsident for dansk PEN, medlem af Det Danske Akademi og Deutsche Akademie für Sprache und Dichtung.

TEMA:
**DET TYSKE SPROG
I DANMARK**

Sådan lærte jeg tysk

“ Min tysklærer gjorde tyskfaget logisk

Fortalt til Sebastian Schlüter Jacobsen

Jeg var så heldig og privilegeret, at jeg i folkeskolen havde en fantastisk tysklærer. Jeg havde som mange andre hørt, hvordan det tyske sprog kunne være udfordrende. Men min tysklærer formåede at gøre det utrolig logisk, så man kunne remserne og huske de forskellige grammatiske regler. Han brugte også altid undervisningsmateriale, der var aktuelt og samfundsrelevant. Det var moderne tyske magasiner, tv og musik. Så vi sad og analyserede og sang med på Neunundneunzig Luftballons med det tyske band Nena eller talte om Murens fald.

Jeg må dog indrømme, at jeg havde svært ved at forstå logikken med han-, hun- og intetkøn på tysk. Og skal jeg være ærlig, så tror jeg stadigvæk ikke, at jeg har forstået, hvorfor det eksempelvis hedder “der Arm” og ikke “das Arm”.

Da jeg i gymnasiet skulle vælge sprog, hørte jeg fra andre fra samme folkeskole, der gik et par år over mig, at tysk var ‘kedeligt’ frem til midten af 2.g., fordi vores tysklærers niveau var så højt, at det blev til en lang gentagelse i 1.g. Så derfor valgte jeg faktisk at tage fransk i gymnasiet. Og det har jo resulteret i, at mit tyske ikke er lige så godt, som jeg kunne tænke mig. Hvilket er ærgerligt, for tysk er et sprog, som der er så mange muligheder i.

Jeg har dog efterfølgende taget tyskkurser for at løfte mit tysk.

Når jeg mødes med politikerkollegaer fra Tyskland, skal jeg altid først lige vænne mig til, at det tyske sprog og kulturen i det hele taget er mere formel. Det er interessant, at der er disse forskelle, selv om Tyskland er så tæt på Danmark.

Jeg ville ønske, at mine egne tyskkundskaber var bedre, da der er mange gange jeg arbejdsmæssigt, men også privat er på besøg i grænselandet. Det sker også, at jeg tager på ture til Flensborg, Hamborg og andre steder i grænselandet med familien. Det er ikke langt, da vi bor i Sønderborg.

Der opstår ofte situationer, hvor der er noget, jeg gerne vil sige, men simpelthen ikke kan få formuleret, og det kan godt irritere mig.

Jeg håber, at unge i dag vil se mulighederne i at have gode tyske sprogkundskaber. Ikke bare i Tyskland, men også herhjemme er der masser af muligheder både erhvervmæssigt og kulturelt, hvis man er god til tysk. ●

**Undervisningsminister
Ellen Trane Nørby (V), 36 år.**

Foto: Danfoss

Jørgen Mads Clausen, 68 år,
er bestyrelsesformand og
tidligere adm.direktør i Danfoss.

Sådan lærte jeg tysk

“Jeg skulle undervise i pumpeteknik på tysk

Fortalt til Merlin Christophersen

Jeg var bestemt ikke glad for tysk i skolen. For at sige det mildt, så hang det mig ud af halsen. For undervisningen fokuserede på grammatik og ikke på at snakke. Jeg brugte utallige timer på grammatikken, men jeg gad det ikke. Derfor blev jeg heller ikke særlig god til tysk. Jeg kunne bedre lide engelsk, og det har jeg brugt rigtig meget allerede fra barnsben. Men efter min universitetsuddannelse, som jeg tog i USA, indså jeg, at jeg ikke talte godt nok tysk. Det kunne ikke passe, at jeg, der er opvokset i Nordborg med Tyskland som nabo, ikke kunne bedre tysk.

Så jeg besluttede at tage et job i Tyskland. Som ingeniør kom jeg ind på Grundfos' pumpefabrik i Wahlsted nord for Hamborg. Før jeg skulle af sted, tog jeg et intensivkursus på Berlitz School of Languages, en privatskole, hvor der er

fokus på at tale sproget. Undervisningen gik med at snakke med den ene lærer efter den anden og læse aviser. Jeg måtte kun tale tysk, også når jeg kom hjem. Det lå meget mere til mig end terperiet med grammatik, og efter 14 dage var jeg virkelig blevet skrap til det. I jobbet skulle jeg bl.a. undervise i pumpeteknik på tysk. Så der skulle jeg gøre mig forståelig; der var der ingen pardon.

Koncernsproget i Danfoss er engelsk. Det blev besluttet meget tidligt, da vi begyndte at åbne de første afdelinger i udlandet. Så i forretningsøjemed bruger jeg kun tysk over for tyske kunder. Men jeg mener, at det at kunne tysk har noget med dannelse at gøre, og hernede, hvor vi er så tæt på Tyskland, ville det være en katastrofe, hvis vi ikke kunne et minimum af tysk. Jeg synes, det er lidt ærger-

ligt, at vi i Danmark generelt ikke er bedre til tysk. Tyskland er vores nabo og vores største samhandelspartner.

Selvom jeg sagtens kan begå mig på tysk, mener jeg ikke, mit tysk er godt nok. På slap line laver jeg mange fejl, men tyskerne er heldigvis søde til at prøve at forstå mig alligevel. I skolen blev jeg jaget en skræk i livet, når jeg lavede fejl. Men i en samtale er grammatikken ikke så vigtig, der skal verberne og tillægsordene bare passe. Hvis jeg skal bruge tysk i officielle sammenhænge, i breve eller taler, får jeg nogen til at læse korrektur, så det bliver formfuldendt og rigtigt. Når jeg ser tilbage i dag, ville jeg ønske, at jeg som barn havde været endnu mere ihærdig med at få lært tysk. ●

TEMA:
**DET TYSKE SPROG
 I DANMARK**

Mette Lysdahl, 30 år, dansk skuespiller, bosat i Berlin, hvor hun har medvirket i en række film og tv-produktioner.

Sådan lærte jeg tysk

“ Det gik op for mig hvor smukt tysk er

Fortalt til Merlin Christophersen

Jeg begyndte for alvor at lære tysk, da min kæreste og jeg for godt fem år siden flyttede til Berlin. Før vi skulle afsted, tog jeg et sprogkursus på universitetet. Jeg tænkte: Det går da fremragende, jeg forstår alt det, min lærer siger. Så skrev jeg på mit cv, at jeg taler udmærket tysk og sendte det rundt til forskellige arbejdsgivere i Berlin. Det var først, da vi ankom til Tyskland, at det gik op for mig, at det er noget helt andet at forstå sin lærer end at forstå tyskere, der taler i normalt, tysk tempo.

I begyndelsen havde vi store problemer med sproget. Vi kunne for eksempel ikke ramme den der ch-lyd. Når vi skulle sige "Milch", kom vi helt automatisk til at sige "milk", og vi måtte sande, at det fik vi ikke megen mælk ud af. Problemet var, at vi ikke forstod hvorfor. For vi kunne ikke selv høre fejlen. Det kan man også

komme ud for med sch-lydende og de stemte s'er, som vi ikke bruger på dansk.

Jeg var så heldig, at jeg blev ansat på SOKO Wismar (tysk krimi-tv-serie, red.) efter bare en måned i Berlin. Der skulle jeg spille en islænding. Så min accent var ikke noget problem. Det gjorde heller ikke noget, at jeg ikke havde styr på grammatikken, for jeg havde jo et manuskript. Min store bekymring var dog, at jeg ikke ville kunne forstå instruktionerne på filmsettet. Heldigvis kom jeg til at arbejde sammen med en svensker, der oversatte for mig. Hun reddede mig. Derefter begyndte jeg hos en privatlærer.

Det er ret overset, at tysk har den samme sprogstamme som dansk og er meget tættere på dansk, end engelsk er. Da jeg først begyndte at arbejde med tysk, gik det også op for mig, hvor smukt og nuanceret et sprog det er, og hvor kedeligt

dansk egentlig er. Hvor lidt vi i virkeligheden bruger vores tunger og vores mund, når vi taler dansk. Som skuespiller arbejder jeg meget med accent. I dag kan jeg tale accentfrit tysk. Det er noget, jeg har brugt enormt megen tid på. Men jeg laver stadig mange grammatiske fejl, og mit ordforråd er stadig begrænset. Jeg synes, det er både irriterende og frustrerende, at jeg ikke kan udtrykke mig nuanceret i politiske samtaler med venner og kollegaer.

Så jeg arbejder stadig meget med sproget. Jeg ser tysk fjernsyn, når jeg ikke er i Tyskland, og jeg tvinger mig selv til at bruge sproget, selvom det i nogle situationer ville være nemmere at slå over i engelsk. Der er tyskerne faktisk meget gode til at hjælpe en på vej. De er taknemmelige for, at man forsøger sig på tysk, så godt man kan. ●

”Tyske sprogkunders og god kulturforståelse” nævnes i regeringens Tysklandsstrategi. Hjalmar Jess, der er formand for Sprogpolitisk Udvalg i Tysklærerforeningen for Grundskolen mener, at der mangler en Tysklandsstrategi for grundskolen, så tysk faget kan få en højere status hos eleverne. Foto: ”Goethe in der Camagna”. Oliemaleri fra 1787 af Johann Heinrich Wilhelm Tischbein.

TYSK SKAL STYRKES

Tysk har det historisk svært i gymnasiet, men den nye gymnasiereform kan sammen med folkeskoleloven fra 2014 gå hen og lave om på denne tendens, forudser eksperter. Samtidig efterlyses en Tysklandsstrategi for folkeskolen

Af Merlin Christophersen

Den nye gymnasiereform, der blev vedtaget denne sommer, kan sammen med folkeskoleloven fra 2014 meget vel styrke tysk faget i uddannelsessystemet. Det forudser en række eksperter, der også tror, at regeringens nye Tysklandsstrategi med fokus på tysk faget kan være med til at fremme denne tendens.

”Regeringen har gjort tysk til en mærkesag. I den nye gymnasiereform har man valgt at favorisere det 2. fremmedsprog, som eleverne har med sig fra grundskolen, og der er noget, der tyder på, at det vil betyde en større tilgang til tysk faget”, siger lektor ved Syddansk Universitet, Dion Rüsselbæk Hansen, der forsker i gymnasieskolen.

Det er Karen Sonne Jakobsen, der er lektor emeritus ved Roskilde Universitet og har forsket i tysk faget, enig i.

”Det ser ud til, at tysk, der er det største 2. fremmedsprog i grundskolen, vil få fremgang i de gymnasiale uddannelser efter gymnasiereformen”, siger hun.

Tysk er ellers over de seneste ti år blevet et mindre fag på landets gymnasier. Andelen af elever, der har haft tysk som fortsættersprog på B-niveau, er faldet med 16 procent fra 2005 til 2015, mens andelen af elever med tysk på A-niveau i samme periode faldt med 22 procent.

Tilbagegangen skyldes bl.a. den gymnasiereform, der trådte i kraft i 2005. Her blev det muligt for eleverne at vælge flere studieretninger med forskellige fagkombinationer og dermed også

vælge fortsættersprog fra. Det er gået ud over et fag som tysk, mener Dion Rüsselbæk Hansen.

TYSK GÅR FREM I FOLKESKOLEN

Hvad elevtal angår, er tysk i grundskolen inde i en positiv udvikling ifølge Hjalmar Jess, der er formand for Sprogpolitisk Udvalg i Tysklærerforeningen for Grundskolen.

Før den nye folkeskolelovs indførelse i 2014 havde 78 procent af folkeskoleeleverne valgt tysk, godt 12 procent havde valgt fransk, mens omkring 10 procent ikke havde et fremmedsprog ved siden af engelsk. Og det ser ud til, at tysk faget i folkeskolen fremover vil vokse yderligere, fordi folkeskoleloven har gjort det andet fremmedsprog obligatorisk, forudser han.

TYSKLANDSSTRATEGI FOR FOLKESKOLEN EFTERLYSES

Hjalmar Jess efterlyser dog samtidig en styrkelse af tysk faget i folkeskolen: Tysk faget har nemlig i flere år været et fag, hvor eleverne har klaret sig dårligt. Efter den nye gymnasiereform er det obligatorisk for eleverne at vælge et andet fremmedsprog på stort set alle studieretninger. Men som Hjalmar Jess siger:

”Det ville jo være dejligt, hvis eleverne valgte tysk af lyst og ikke af tvang. Regeringen mangler en Tysklandsstrategi for folkeskolen, så faget kan få en højere status hos eleverne”. ●

TEMA:
**DET TYSKE SPROG
I DANMARK**

“Det er vigtigt at kunne tysk, når man som mig bor så tæt på grænsen”, siger Cecilie Fink fra Bov (nr. 2 fra venstre).

Fotos: Grænseforeningen

GYMNASIELÆRER:

“ELEVERNE SKAL BARE GÅ I GANG MED AT TALE TYSK

På handelsgymnasiet i Aabenraa vil man motivere eleverne til tysk ved at lade dem komme ud af klasseværelset og bruge sproget i praksis

Af Merlin Christophersen

Hvordan forklarer man en tysker, hvad “julefrokost” betyder? Spørgsmålet er stillet til et hold 3.g'ere med tysk på højt niveau på handelsgymnasiet IBC i Aabenraa. Og selvom det er dagens sidste time, har de 12 elever mange forslag til en forklaring af ordet: “Essen”, “Alkohol”, “Freunde” og “Feiern zur Weihnachtszeit” bliver nævnt i flæng. Samtalen foregår selvsagt på tysk, og den afføder også nye spørgsmål; for hvordan var det nu lige, man siger flæskesvær på tysk?

Dan Albertsen, der er lærer og har undervist i tysk i over tyve år, lægger vægt på at få eleverne til at snakke sammen.

“Det gælder om at få eleverne til at kommunikere, uden at de bekymrer sig alt for meget om fejl. De skal bare gå i gang med at tale en helt masse tysk”, siger han.

Den kommunikative tilgang er i fokus i projektet “Tysk – en karrierevej”, der skal motivere unge i Region Syddanmark til at vælge tysk som fortsættersprog i gymna-

siet. Handelsgymnasiet IBC i Aabenraa er med i projektet for at opprioritere tysk.

“Tysk er ikke det mest populære fag, og det går for at være svært. Vi prøver at motivere eleverne ved at fokusere på aktuelle emner, og vi kommer mere ud af klasseværelset”, siger Dan Albertsen.

SPROG I PRAKSIS

Sidste år havde IBC Aabenraa indgået et samarbejde med det lokale turistkontor: Eleverne fik til opgave at lave korte film på tysk, der har til hensigt at tiltrække unge, tyske turister til landsdelen. Udover sådanne initiativer står flere ture og ekskursioner på skoleskemaet, bl.a. til Flensborg og Berlin.

Malte Jessen, der har gået på tysk skole i Aabenraa, selvom han ikke er fra det tyske mindretal, fortæller, at han har valgt

“Jeg har haft tysk gennem hele min skolegang, og jeg vil gerne blive endnu bedre til det”, siger Malthe Jessen (yderst th.).

For Dan Albertsen, der har været tysklærer i gymnasiet i 20 år, gælder det om, at eleverne skal tale en masse tysk, så de glemmer at være bange for at lave fejl.

tysk på højt niveau, fordi han gerne vil udvikle sine sprogfærdigheder.

“På et tidspunkt vil jeg gerne til Tyskland og arbejde. Det har mine ældre brødre også gjort, og de har været enormt glade for det. Derfor er det væsentligt for mig at få talt en masse tysk og kunne anvende sproget i praksis, også uden for skolen”, siger han.

ALSIDIG TYSKUNDERVISNING

Tyskturen denne onsdag eftermiddag viser dog, at den traditionelle tyskundervisning med litteratur, kulturhistorie og grammatik stadig har sin plads. Første halvdel af den 90 minutter lange lektion går med en gennemgang af lektionen, et uddrag af en roman om en tysk flygtningsoplevelse efter Anden Verdenskrig, og læreren trækker tråde til både Det Tredje Rige og DDR.

“Undervisningen er blevet meget mere varieret. Dengang jeg selv gik på gymnasiet, læste vi bare i en bog. I dag bruger vi alle mulige hjælpemidler, såsom film, musik og andet. Men vi bruger selvfølgelig stadig tid på tysk historie, kultur og litteratur”, siger Dan Albertsen.

Sidst i timen slår Dan Albertsen første gang over i dansk, for nu er det blevet tid til grammatik. “Åh nej”, er der en pige, der udbryder. Men hele klassen arbejder ihærdigt med på opgaverne om “relative pronomener”, eller henførende stedord, og alle opgaver er løst, da timen er slut. ●

TYSK – EN KARRIEREVEJ

Projektet “Tysk – en karrierevej” har som formål at motivere gymnasieelever i Region Syddanmark til at lære tysk og få eleverne til at se det i sammenhæng med senere jobmuligheder. Projektet er et samarbejde mellem syv uddannelsesinstitutioner i Region Syddanmark og en række virksomheder og offentlige institutioner i regionen. Ca. 1200 gymnasieelever deltager indtil videre i projektet, der løber i perioden 1. november 2014 til 1. juni 2017. Der forventes en samlet deltagelse af 2000 gymnasieelever og ca. 60 lærere. Region Syddanmark har støttet projektet med 2,9 mio. kr.

TEMA:
**DET TYSKE SPROG
 I DANMARK**

DANSK MINDRETAL TALER MEST TYSK

Eleverne på de danske skoler i Sydslesvig taler ikke så godt dansk, som de har gjort.

Det er op ad bakke at få udviklingen vendt, siger rektor Jørgen Kühl, A.P. Møller Skolen i Slesvig

Af Anna-Lise Bjerager

Det var et par dage efter, at A.P. Møller Skolen havde holdt dimissionsfest for 9. og 10. klasse, at rektor Jørgen Kühl modtog en mail. En oprørt herre beklagede sig i stærke vendinger over, at talerne til dimissionsfesten på det danske gymnasium i Slesvig var blevet holdt på dansk. "Und das auf deutschem Boden", (og det på tysk jord, red.), sluttede mailen.

Jørgen Kühl fortæller om episoden for at illustrere et af de meget væsentlige problemer, der er forbundet med at være dansk uddannelsesinstitution i Sydslesvig: Uvidenhed.

"Den mand, som sikkert var en onkel eller en bedstefar til et af børnene, vidste tydeligvis intet om det danske mindretal, eller at han befandt sig på en af det danske mindretals skoler", konstaterer Jørgen Kühl og fortsætter:

"Den største trussel mod det danske mindretal i Sydslesvig, som efter mit skøn består af ca. 45.000 personer, er ikke fra hverken den tyske eller den danske regering. Den største trussel er uvidenhed og ligeegyldighed", siger Jørgen Kühl, der anslår, at 95 procent af det danske mindretal har tysk som deres første sprog, det vil sige, at tysk er det sprog, de taler derhjemme med deres familie.

"Det er ikke et problem i sig selv, at det danske mindretal mest taler tysk. Sådan har det altid været, og sådan vil det være, når man lever som mindretal i en flertalskultur. Det er en konsekvens af, at mindretallet er så velintegreret, som det er.

Problemet opstår, hvis mindretallet mister evnen til at tale dansk. Det er min påstand, at eleverne og deres forældre i skolerne i Sydslesvig er blevet dårligere til at tale dansk. Det må vi forholde os til", siger Jørgen Kühl, der også er mindretalsforsker.

DE VÆLGER HELE PAKKEN

En af forklaringerne er ifølge Jørgen Kühl, at stadig flere tyske forældre i Sydslesvig vælger at sende deres børn på en dansk skole. Han vurderer, at ca. hver tredje elev blandt de i alt 5.700 elever, der er tilmeldt en dansk vuggestue, skole eller gymnasium i Sydslesvig, er såkaldt førstegenerations sydslesviger, og at den andel er stigende.

"Rigtig mange af de forældre, der ringer til kontoret, taler kun tysk. Når vi henstiller til, at samtalen skal være på dansk, siger de fleste, at de ikke taler dansk. I de tilfælde kan vi kun minde dem om, at de skrev under på at ville lære sig dansk, da de meldte deres barn ind i skolen."

"Vi må igen og igen understrege over for forældrene, at når de vælger en dansk skole, så vælger de hele pakken. Vi ønsker, at de voksne melder sig ind i en af de danske institutioner, vælger dansk konfirmation, læser Flensborg Avis og i det hele taget følger med i, hvad der foregår. Men de fleste nye forældre tager åbenbart ikke den opgave alvorligt. Der er ikke kun tale om en manglende sprogsbevidsthed. Det er også en manglende mindretalsbevidsthed", siger Jørgen Kühl.

Også en del lærere i Sydslesvig, der selv

er førstegenerations sydslesvigere, er tysk gift og har tysk som hjemmesprog, og kan være tilbøjelige til at glemme at minde eleverne om at tale dansk med lærerne. På A.P. Møller Skolen, der har plads til godt 600 elever i 7.-10. klasse og gymnasiet, har man taget konsekvensen og indført en egentlig sprogpolitik.

"Skolens ledelse har meldt ud, at vi ikke vil acceptere, at eleverne taler tysk med lærerne eller andet personale på skolen undtagen naturligtvis, hvis faget er tysk. Hvis eleven taler tysk alligevel, opfordrer vi læreren til at svare "Jeg forstår ikke, hvad du siger", eller "Husk at du skal tale dansk", siger Jørgen Kühl, der understreger, at der undertiden er brug for pisk, men allermest for gulerod, hvis udviklingen skal vendes.

MINDERHEIT IST WER WILL

Overordnet mener Jørgen Kühl, at der er grund til at glæde sig over, at så mange tyske forældre vælger en dansk skole til deres børn, men at der til stadighed må oplyses og informeres om de forpligtelser, der følger med, når man vælger en dansk skole til sit barn.

"De danske skoler i Sydslesvig er jo ikke sprogskoler. De er mindretalsskoler, og sproget i skolen er dansk ifølge Skoleforeningens vedtægter. "Minderheit ist wer will", siger vi, og det er nedfældet i København-Bonn Erklæringerne, at enhver kan vælge frit, og at valget ikke vil blive efterprøvet af myndighederne. Men det danske mindretal har status som

nationalt mindretal, og vi modtager knap 600 millioner kroner om året fra den danske stat til at drive vores danske skoler og institutioner. Derfor er vi nødt til at fastholde, at det er et krav, at der bliver talt dansk i skolerne”, siger Jørgen Kühl, der finder det positivt, at så mange tyskere vælger en dansk skole.

“Det danske er åbenbart slået så godt igennem her i Nordtyskland, at forældrene ønsker at overdrage det dyrebareste, de har, nemlig deres børn, til de danske uddannelsesinstitutioner. Det er da et interessant fænomen, at den tyske flertalsbefolkning ønsker at blive assimileret ind i en dansk sammenhæng. Det

er jo det omvendte billede af, hvad man ellers ser: At mindretal assimileres ind i flertalsbefolkningen og dermed mister deres særpræg.”

HVORFOR SKAL DANMARK BETALE?

Kritikere rejser af og til spørgsmålet: Hvorfor skal den danske stat bekoste tyske elevers skolegang, og hvorfor skal alle elever fra de danske skoler i Sydslesvig kunne rejse til Danmark og tage en videregående uddannelse og være berettiget til SU? Til det svarer Jørgen Kühl.

“Man må huske på, at de fleste unge sydslesvigere, der tager til Danmark for at videreudanne sig, ender med at blive i

Danmark. På den måde tilføjer de Danmark den kompetence, som efterlyses i regeringens Tysklandsstrategi, fordi de bidrager med tysk sprog og kulturforståelse. Bagsiden af medaljen er naturligvis, at de veludannede unge forsvinder fra Sydslesvig, og det er straks en helt anden problemstilling”.

Jørgen Kühl mener, at det generelt er vigtigt at huske på, at mindretalspolitik også er national udenrigspolitik. Danmark har en interesse i et godt forhold til Tyskland.

“Det danske mindretal er Danmarks soft power i Nordtyskland. Hvis ikke vi havde det danske mindretal, måtte vi opfinde det”, siger han. ●

Foto: Flemming Rasmussen

A.P. Møller Skolen i Slesvig har indført en sprogpolitik. Hvis eleverne taler tysk, bliver de bedt om at slå over i dansk. Dog ikke i de timer, hvor der står tysk på skoleskemaet.

TEMA:

DET TYSKE SPROG
I DANMARK

DR 2

HVORFOR TALER DR-JOURNALIST ENGELSK I TYSKLAND?

Der var mange kommentarer på facebook, efter at DR2s flagskib, Deadline, bragte et indslag fra Berlin efter delstatsvalget den 18. september, hvor Alternative für Deutschland (AfD) fik fremgang. Journalisten, Jacob Rosenkrantz, talte nemlig engelsk, da han besøgte AfDs kampagnekontor i Berlin og senere interviewede tyskere i bydelen Kreuzberg.

“Pinligt, at I sender en journalist, der ikke kan tale tysk, så man ikke får tilstrækkeligt nuancerede udtalelser fra tyskerne! Vi er blevet for smalsporede mht. fremmedsprog”, skrev Pia Ring Jonassen.

“Det er bare alt for tåkrummende, når man som udsendt af Danmarks førende mediehus, må interviewe på engelsk. ... Det er en ledelsesopgave for DR2 at gøre det bedre”, skrev Niels-Henrik Jensen.

“I stigende grad snakker man engelsk på tv selv på DR. Det kan ikke være rigtigt. Tyskland er historisk vores vigtigste samarbejdspartner. Så dur det ikke, at danskerne bliver endnu dårligere til tysk med fuldt overlæg”, skrev Carsten Sohl.

“Liebe Leute!” lød det i et svar fra Deadlines redaktion. “Tak for alle kommentarerne til Herr Rosenkrantz’ tyskkundskaber og mangel på samme. For os var det vigtigste historien og Jacobs take (som man siger på Denglish) på AfD. Jacob taler tysk til husbehov, og alle kilder fik mulighed for at svare på tysk – hvis de ville. Og ja – tysk er et af de europæiske hovedsprog, og vi har heldigvis både tysktalende kræfter på redaktionen og permanent i marken, som for eksempel den glimrende DR-korrespondent Michael Reiter. Vi håber, at de fleste trods sprogforbistringen fik noget ud af reportagen. Vi har tænkt os fortsat at interessere os for, hvad der foregår hos naboerne mod syd.” ●

KORT SAGT

“

I Tyskland er identiteten kun løst forbundet med styreformen. Her har folk siden Det tysk-romerske Riges konglomerat af lande i Vest- og Centraleuropa igennem en tusind år lang historie set sig selv som indlejret i, hvad Green med en genial formulering kalder lagdelte og overlappende identiteter – henholdsvis hjemstavn (Die Heimat) og regionen (Das Land) – samtidig med, at de har haft en identitet knyttet til deres kultur og deres sprog.

OLE OLESEN i omtale af ny bog af Stephen Green: Reluctant Meister – How Germany’s Past is Shaping its European Future, i Weekendavisen 12. august 2016.

HISTORIEQUIZ

1.

Knivsbjerg er det tyske mindretals samlingspunkt ved Genner nord for Aabenraa. Her stod indtil 1945 et stort tårn. Hvem var tårnet opkaldt efter?

Foto: Wikipedia

2.

Hertug Hans den Yngre blev stamfarer til flere fyrstehuse. To af fyrstehusene kom i 1800-tallet i strid om arveretten til hertugdømmet Slesvig. Hvad hed de to fyrstehuse?

3.

Hvert forår og efterår trækker store stæreflokke sammen i Tøndermarsken på vej til eller fra overvintring. De mange millioner stære samles ved aftenstide for at overnatte i tagrørsumpene. Hvad kalder man de store stæresværme før sengetid?

4.

Frøslevlejren er navnet på den tyske interneringslejr ved Padborg under besættelsen 1944-1945. Under hvilket navn blev den samme lejr efter besættelsen brugt som internerings- og straffelejr for landssvigere?

5.

I Sønderjylland er en særligt populær grillpølse opkaldt efter en regional sport. Hvilken sport er pølsen opkaldt efter?

6.

En ø i det sydfynske øhav hørte oprindeligt med til hertugdømmet Slesvig, men slap i 1864 for at blive afstået til Preussen. Hvilken ø?

Foto: Wikipedia

7.

Billedhuggeren H.V. Bissen skabte to markante monumenter over træarskrigen 1848-1850, det ene med et menneske og det andet med et dyr som motiv. Hvad hedder monumenterne og hvor står de?

8.

Historikeren A.D. Jørgensen fra Gråsten udgav i 1882 en bog med et antal Danmarkshistoriske fortællinger. Hvor mange fortællinger er der i bogen?

Foto: Sprogforeningen, Folkehjem

9.

Flensborg Avis var omkring 1900 den mest udbredte avis i Sønderjylland. Hvem var avisens legendariske redaktør 1882-1906?

10.

En by i Sønderjylland/Slesvig kaldes også "Den grå by ved havet." Hvilken by?

POINT

10 point: Du er virkelig skrap. Har du kigget?

6-9 point: Udmærket.

3-5 point: Du kom gennem quizen med æren i behold.

0-2 point: Der er plads til forbedring.

Foto: Helge Krempin

René Rasmussen er quizmaster. Han er historiker og museumsinspektør ved Sønderborg Slot.

SVAR

Foto: Grænseforeningen

DANSKE VÆRDIER SET FRA SYDSLESVIG

Danmarkskanon: Hvad udgør de særligt danske værdier?
Det blev livligt debatteret i både Slesvig og Flensborg på et
Danmarksmøde 5. oktober

Af Anna-Lise Bjerager

Det vrimler med gymnasieelever i aulaen på den danske A.P. Møller Skolen i Slesvig, der er smukt placeret med udsigt over Slien ned mod Hedeby, der i vikingetiden var Danmarks største og vigtigste by.

I dag er Slesvig som bekendt en del af Slesvig-Holsten. Men det danske mindretal i Sydslesvig holder fast i deres danskhed samtidig med, at de lever i en tysk

flertalskultur. Derfor er sydslesvigere, og ikke mindst unge sydslesvigere, de helt rigtige at spørge, når det gælder om at indkredse de særligt danske værdier.

Det mener forfatteren Jens Christian Grøndahl, der mødte 24 elever fra 13. årgang på A.P. Møller Skolen onsdag den 5. oktober. Mødet mellem den danske forfatter og de unge udgjorde startskuddet

på et stort anlagt dagsprogram i Sydslesvig under overskriften "Danmarksmøde" i anledning af kulturminister Bertel Haarders Danmarkskanon, der skal indkredse, hvilke samfundsværdier, der er værd at tage med ind i fremtidens Danmark.

"Jeres erfaringer med at leve som dansk mindretal er så utrolig vigtige", sagde Jens Christian Grøndahl.

Flere af eleverne var dog ikke tilbøjelige til at tænke på sig selv som særligt danske eller tyske for den sags skyld. En hurtig håndoprækning blandt de 24 gymnasieelever viste da også, at kun seks af dem havde en baggrund i det danske mindretal.

Hvad er det særligt danske? Debat på Centralbiblioteket i Flensborg med (fra venstre): Anna Libak, Berlingske, kulturhistoriker Inge Adriansen, forfatter Jens Christian Grøndahl, tidligere udenrigsminister Villy Søvndahl (SF), borgmester Thomas Andresen (V), sociolog Henrik Dahl, Liberal Alliance.

“Jeg føler mig ikke dansk, og når jeg er er i Danmark, er jeg anderledes end danskerne”, sagde Oke Schweder, der dog havde planer om at uddanne sig i Danmark.

Også Anna Luise Backsen var kritisk over for at definere sig efter en bestemt nationalitet:

“Jeg distancerer mig fra nationalfølelse, og jeg synes, det er lidt irriterende, når man føler, at der fra dansk side bliver sagt: Du skal føle dig dansk”, sagde hun.

Eleverne var dog enige om, at de altid ville forbinde tiden på A.P. Møller Skolen med mange positive ting, som de ser som særlige danske værdier: Det nære forhold til lærere og personale, herunder at man er dus og ikke Des, de smukke og afslappede omgivelser med bløde stole på gangene – og så den særlige danske optagethed af netop det danske.

“At vi sidder her og taler om, hvad det vil sige at være dansk, ville aldrig ske i Tyskland. Man ville aldrig tale om, hvad det vil sige at være tysk”, sagde Katrine Juel Thomassen.

FINDES DER EN SYDSLESVIGSK IDENTITET?

I Flensborg 20 kilometer længere mod nord var der senere på dagen pyntet op til Danmarksmøde på Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig af tre udsendte fra Kulturministeriet, idet mødet i Sydslesvig er det første af i alt fem officielle møder om Danmarkskanon.

Jens A. Christiansen, der er generalsekretær i Sydslesvigsk Forening (SSF), bød velkommen til de 100 fremmødte og slog fast, at Sydslesvig havde et godt bud, når det gælder om at definere danske værdier.

“Vi er vant til hele tiden at definere, hvad der er dansk, i forhold til, hvad der er tysk”, sagde han.

René Rasmussen, der er museumsinspektør på Museum Sønderjylland, var enig.

“Nogle gange skal man ud til kanten for at komme ind til kernen”, sagde han.

Mogens Rostgaard Nissen, der er forskningsleder på Centralbiblioteket, var i udgangspunktet kritisk over for en Danmarkskanon.

“Findes der en sydslesvigsk identitet? Jeg tror det ikke. Det er svært at sætte en kanon op for så mange mennesker, som er så forskellige”, sagde han.

Forfatteren Kristian Ditlev Jensen, der netop har skrevet bogen *Sydslesvig – Steder og mennesker*, mente, at det ikke så meget var slutmålet, men processen, der var vigtig i forhold til at diskutere danske værdier.

“Man må gå ind i debatten med et åbent sind. Man kan helt sikkert godt fornemme en tendens”, sagde han, hvorefter der i forsamlingen viste sig at være en vis enighed om at fremhæve det danske sprog, tillid og åbenhed som særlige danske værdier.

FLYGTNINGE TIL DEBAT

Efter to timers pause, hvor der blev serveret mad fra Frøslev kro og spillet musik af den danske popgruppe “Folkeklubben” og det lokale “Torsdagskoret”, var det tid til endnu en debat, der blev styret med hård hånd af de to chefredaktører Jørgen Møllekær og Peter Orry, Flensborg Avis og JydskVestkysten, der begge var arrangører sammen med SSF og Centralbiblioteket.

Generalkonsul Henrik Becker-Christensen bød velkommen til de godt 100 fremmødte og de seks paneldeltagere: Tidligere udenrigsminister Villy Søvndal (SF), udenrigsredaktør Anna Libak, Berlingske, folketingspolitiker Henrik Dahl, Liberal Alliance, Jens Christian Grøndahl, borgmester Thomas Andresen (V), Aabenraa, og kulturhistoriker Inge Adriansen.

Villy Søvndal nævnte betydningen af den dansk-tyske mindretalsmodel i en tid med flygtninge og grænsekontrol.

“Hvis man tror på de danske værdier, så er opgaven at komme rundt med dem. Vi må åbne os så meget som muligt mod omverdenen”, sagde han.

Borgmester Thomas Andresen var kritisk over for den danske regerings håndtering af flygtningesituationen og har ved flere lejligheder kritiseret grænsekontrollen.

“Min far var fra Flensborg, og han talte altid om den frihedsfølelse, han følte, når han kom over grænsen til Danmark. Den frihedsfølelse er vi ved at sætte over styr. Jeg er bange for, at vi til sidst ikke længere kan genkende os selv” sagde Thomas Andresen.

Inge Adriansen var konkret i sin tilgang til at give et bud på danske værdier og nævnte lighed, solidaritet, tillid, deltagelse og bæredygtighed som fem værdier.

“Vi må vise forståelse for de mennesker, der kommer hertil. Omvendt må de mennesker, der kommer hertil, acceptere disse fem grundværdier”, sagde Inge Adriansen. ●

DANMARKSKANON:

“Hvilke samfundsværdier, traditioner eller bevægelser, der har formet os, vil du tage med ind i fremtidens Danmark?”

Foto: Scanpix

DER KAN SIGES MEGET GODT OM DANSK UDDANNELSE

Vi taler om uddannelse hele tiden, men hvad er der egentlig sket med uddannelsessystemet, siden de ældre årgange var børn, spørger Jørn Lund

Af Jørn Lund

Sjældent har man som nu talt så meget i Danmark om uddannelse, fra skolestart til universitetsgrader. Hvor meget skal de små lære, og hvor meget skal de lege. Kan man ikke lære, mens man

leger? I min generation måtte man lege i den kønsopdelte skolegård i frikvartererne, men bestemt ikke i timerne. Tingene var klart adskilt, og mange synes, at sådan skal det være igen. Skolen er kærlig, men slap,

er det blev sagt, så nu må der strammes op med nationale tests, evalueringer etc., ligesom tanken om niveaudeling mellem de stærke og de svage elever jævnlige dukker op. Nogle vil have de mange indvandrelever integreret i klasser, andre vil udskille dem i særlige klasser og skoler. Der er netop dukket eksempler op på, at visse skoler udklækker børnesoldater til ISIS. Men der er så mange modstridende rygter i omløb, at det er svært at orientere sig

Danmark er et af de få lande, som giver gratis undervisning fra 1. klasse til universitetsniveauet, skriver Jørn Lund.

Hvad med dannelsen? Alle går ind for dannelse, men få forstår det. Jeg har ydet adskillige bidrag til en forståelse, både i bog- og kronikform, men det hjælper ikke meget.

Alt er til diskussion på mellemtrinnet: Hvor meget matematik, hvor mange og hvilke fremmedsprog, hvor mange dansktimer på de forskellige trin? Skolerne har mulighed for at prioritere inden for ret snævre rammer, hvad der kan være

fornuftigt i en tid, hvor eleverne sjældent går på samme skole gennem alle årene.

PRIVATSKOLER I VÆKST

Man kan spore en vis skepsis over for den offentlige skole, og flere og flere børn kommer på privatskole; forældrene betaler gerne mellem 1200 og 2000 kr. månedlig i forventning om, at det faglige niveau er højere – og nogle af dem i forventning om, at der er færre elever udefra.

Det diskuteres også, om eleverne skal have karakterbøger i de første skoleår. Lave karakterer kan forstærke et måske i forvejen svagt selvværd, man bliver sat i bås og bliver mindre interesseret i skolearbejdet. Andre mener, at tidlig karaktergivning er en fin introduktion til konkurrence-samfundet. I min skole var der specielle særklasser for de mindre bogligt begavede. Nu tales der om eliteklasser, eliteskoler osv. Det var utænkeligt for 30 år siden, hvis man ville tages alvorligt af lærerne.

DET ALMENE GYMNASIUMS SUCCES

De fleste elever vil gerne have en gymnasial uddannelse, og det almene gymnasium er den helt store magnet. Det opfattes som et stort samfundsproblem. Man ser for sig et samfund befolket af advokater, mens håndværkere er meget efterspurgt. Det lyder ikke godt, men hvis der var flere lærepladser, havde vi langt flere håndværkere, og allerede i dag tror jeg, at en håndværker har en større indtægt end en folkeskolelærer, så det økonomiske incitament skulle være i orden. Men hvem skal overhovedet have lov til at komme i gymnasiet?

Vi havde en hidsig debat om, hvorvidt der fra folkeskolen skulle kræves et bestemt karaktergennemsnit, og om dette i visse fag skulle være 02, 4 eller 7. Skalaen går op til 12, og den er stærkt devalueret, også på Universiteterne, hvor jeg er censor.

Men stadig har universitetsuddannede højere prestige. Til flere politikeres ærgrelse vælger mange studerende humanistiske fag som sprog, retorik, historie, samfundskundskab osv. Mange politikere vil hellere have teknikere og ingeniø-

rer, og dem kan vi ikke undvære. Men at foragte studerende, som ønsker indsigt i humaniora, er en trussel mod refleksion og demokrati og viden om kulturer, andres som vores egen.

DET POSITIVE

Danmark er et af de få lande, som giver gratis undervisning fra 1. klasse til universitetsniveauet. Hertil kommer vistnok verdens største uddannelsesstøtte, SU. Man diskuterer i øjeblikket, om den skal sættes ned, fx at man kun fremover skal give ret til SU til bachelorstuderende, mens kandidatstuderende alene kan opnå fordelagtige lån. Kandidatstuderende har vist, at de en studieegnede, det har bachelorstuderende ikke. Måske vil man sikre sig, at de ikke bruger studietiden til erhvervsarbejde, men det gør de nok alligevel, ligesom kandidatstuderende. Erhvervsarbejde kan være nyttigt i mindre doser, men er principielt fordybelsens største fjende.

Der kan også siges meget andet godt om dansk uddannelse. Danske medarbejdere og ledere er højt værdsatte, specielt i udlandet, så noget må vi kunne. Måske at fastholde andres lyst til livslang læring, måske ved at inddrage medarbejdere på lavere niveauer i samtaler, hvor de er sagkyndige. Og ved at tænke mere på sagen end på hierarkiet. ●

JØRN LUND, professor i dansk sprog og formand for Dansk Sprog-nævn, skriver om sprog og kultur i Grænsen. Jørn Lund er medlem af Sprogforeningen, der har som formål at gavne dansk sprog og kultur i Sønderjylland.

ANMELDELSE

Fotos: Kristian Ditlev Jensen

Møllen "Fortuna" på Angel

KOM MED PÅ EN LYSTREJSE TIL SYDSLESVIG

Er Sydslesvig front eller bro? I høj grad bro, skriver tidligere udenrigsminister Per Stig Møller i sin anmeldelse af Kristian Ditlev Jensens nye bog om Sydslesvig, som han kalder "en æstetisk fornøjelse"

Af Per Stig Møller

Noget af det fine ved Sydslesvig er forskellene. Der er "storbylivet" i Flensborg. Og så er der roen på de frisiske øer. Og derimellem ligger så hele regionens hjerteland, skriver Kristian Ditlev Jensen hen mod slutningen af sit store og gennemillustrerede essay *Sydslesvig. Steder og mennesker*. I stedet for at fastslå dette sådan lidt henkastet, når vi er ved at være færdige med læsningen, burde Kristian Ditlev Jensen nok være startet, hvor han sluttede. For dét er nemlig noget af det fine og besnærende ved Sydslesvig.

Afstandene mellem stederne i Sydslesvig er korte. På ingen tid bevæger man sig fra det ene unikke sted til det næste. Alt emmer af historie. Når man færdes i landsdelen, kan man ikke undgå at blive vemodig. Havde det ikke været for kongers, hertugers og politikeres dumhed,

havde Sydslesvig stadig været en del af det danske rige, som blev amputeret, da vi i 1864 først mistede dét og Nordslesvig til Prøjsen, hvorefter folkeafstemningen i 1920 lod halvdelen blive tilbage, hvorpå Danmark i 1945 afstod fra at få Sydslesvig tilbage, fordi grænsen skulle ligge fast. Ikke flere krige i denne grænseregion, tak, besluttede det danske Folketing. Dermed var den potte ude, og Sydslesvig blev et minde om Danmarks så store fortid, mens Danmark blev et sår i den sydslesvigske sjæl. Som Gerda Büchert siger herom til Ditlev Jensen: "Vi troede fuldt og fast på, at når krigen sluttede, så ville vi komme hjem til Danmark. Så det var en forfærdelig skuffelse. Vi oplevede det sådan, at I ikke ville have os. Det var en afvisning. Og det var jo en hård skuffelse for sådan et ung menneske". Og den

skuffelse oplever hun stadig "som sit livs svigt".

SVIGTET AF ÉN, MAN HAVDE KÆR

Ditlev Jensens læsning af Flensborg Avis bekræfter denne følelse af at blive svigtet af én, som man havde kær: "Loyalitet er måske det ene ord, der bedst sammenfatter det billede, man får, når man læser Flensborg Avis. Her er loyalitet over for det danske – og en sær, dragende længsel imod noget på én gang tabt og elsket", noterer Ditlev Jensen. For os danskere er og bliver Sydslesvig til gengæld "en dansk nostalgi", for, skriver han: "Sydslesvig findes ikke længere. Det er et faktum. Betegnelsen dækker over den del af den tyske delstat Schleswig-Holstein, som engang for mange, mange år siden tilhørte det danske rige".

Og de sydslesvigere, der føler sig som

Flensborghus

Dør i Flensborg

danske, bliver stadig færre. Ikke desto mindre er der i Sydslesvig 30 danske menigheder fordelt på 70 prædikesteder og 22 pastorater med 40.000 kirkegængere til de 1.400 gudstjenester, minder Ditlev Jensen os om. Det er dog en præstation, der vidner om et fortsat dansk sindelag, der hver sommer festligt foldes ud i hele regionens danske dage, som Ditlev Jensen til gengæld ikke kommer ind på.

“I skal ikke blive glemt”, lovede det officielle Danmark sydslesvigerne i 1920, men det blev de. For de fleste danskere er Sydslesvig en motorvej, man drøner igennem på vej til ferien i Sydeuropa. Det er imidlertid værd at gøre holdt på denne vej og se sig rundt i dette mageløse område fra Aventoft med Emil Nolde Museet til Tønning i vest med de smukke huse. Fra Slesvig med domkirken og de gamle ►

Grænsekontrol. Foto: Flensborg Avis

Gerda Büchert

► stræder, Hedeby med det nye museum, over Dannevirke til Husum med havnen, hvor bådene ved lavvande står på bunden. Fra øerne og marsken i vest til bakkedragene ved Sankelmark og Isted mod øst. Det er, som det hedder i sangen, omsluttet af hav. Til den ene side Nordsøen med de frisiske øer og det frisiske sprog, og til den anden Østersøen med Angel, hvorfra gæve immigranter i den tidlige Middelalder drog ud for at overtage England.

EN ÆSTETISK FORNØJELSE

I strejftog fører Ditlev Jensen os gennem hele området uden at fortabe sig i historien. Den forudsætter han åbenbart bekendt, hvad den nu nok ikke er for ret mange af hans danske læsere i dag. Derfor er de historiske minder og mindesmærker også fraværende i hans mange og meget

flotte fotografier af landskaberne og byerne, der gør bogen til en æstetisk fornøjelse.

I stedet breder Ditlev Jensen sine egne stemninger og følelser ud. Bogen er ikke en beretning, men et essay, der jo karakteriseres ved, at en forfatter fortæller, fornemmer og reflekterer, mens han nonchalant bevæger sig gennem stoffet. Derfor fortaber han sig ind imellem i sidehistorier, der bringer os et godt stykke væk fra Sydslesvig, f.eks. hvor han beretter om sit besøg i Wittenberg og om Luthers opgør med paven. Her får vi pludselig nogle historiske glimt, som vi nok også burde have haft omkring Sydslesvig. I stedet fortæller han så meget og så indgående om de kulinariske oplevelser med alle de særlige retter og drikkevarer, som regionen byder på, præget som den er af de mange regionale forskelle, at man kan

bruge hans bog som en kogeboek. I den forbindelse giver han gode oplysninger om retternes oprindelse og betydningen af deres navne. Spæk og surkål får vi en del at vide om. Vidste De, at sauerkraut bekæmper forkølelse, stress, hjertekarsygdomme og kræft? Det gør sauerkraut måske heller ikke og i hvert fald kun, hvis den spises rå, formaner forfatteren!

Ditlev Jensen fortæller desuden en hel del om de særlige og mangfoldige markedsdage, som skaber stemning i de forskellige byer. Sildemarked og julemarked med meget mere. Han beskriver disse steder på en så levende måde, at man for det første får følelsen af selv at være til stede og for det andet får en ubændig lyst til at være det. Desuden får man en del at vide om deres oprindelse, og her fornemmer man forfatterens smittende fortælleglæde.

Hotel Aurora, Kappel

“Sydslesvig – steder og mennesker” bør simpelthen give mange lyst til at gøre holdt eller tage en forlænget weekend for at opleve og sanse de varierede landskaber, gamle bykerner og egnsretter.

FRA FRONT TIL BRO

Med rette trækker Ditlev Jensen også, når det falder for, linjerne op til Nordslesvig, for i dag er der ingen spændinger mellem Nord- og Sydslesvig. I dag er regionen blevet en bro mellem dansk og tysk, sådan som Flensborg Avis' berømte redaktør Ernst Christiansen foretrak, da han før Anden Verdenskrig betegnede Slesvig som enten en front eller en bro, hvilket hans ven Kaj Munk den 5. april 1940 fulgte op i Nationaltidende med ordene: “Front, så langt som vi er danske, front mod alle kræfter, der vil tage det fra os. Men også bro, at Norden og

Tyskland kan finde hinanden i at udnytte alle muligheder for forståelse og samarbejde og fællesmenneskelighed”.

Det blev til en front, men er nu en bro, hvorpå nord- og sydslesvigerne færdes frit og fredeligt. Europa er fuld af grænser, der før adskilte folk, men grænseregionerne er i dag en berigelse i kraft af det særlige, folkelige og kulturelle samkvem, som finder sted mellem flertalsbefolkningen og mindretallene. Dette fornemme samarbejde med den helt selvfølgelige respekt for mindretallenes sprog og kultur på tværs af den dansk-tyske grænse er og bør være en model for alverdens grænseregioner.

Nok ligger grænserne fast, men de er heldigvis blevet så udflydende, at de hverken spærrer nogen ude eller inde. Fortid er fortid, og fremtiden er vi fælles om. ●

Vejmærke ved Husum

Kristian Ditlev Jensen: “Sydslesvig – Steder og mennesker”, Gyldendal. 192 sider, Illustreret. 299,95 kr.

PER STIG MØLLER (K), dr.phil., er tidligere miljøminister, kulturminister og udenrigsminister, forfatter til en række bøger, senest “Og aldrig skal Danmark dø”, 2015, og selvbiografien “Dage og kampe”, 2016.

I bil, ankommer man til militærkirkegården i Braine i Nordfrankrig ved at køre fra Braine mod Augy. Efter at have krydset landevejen D14 nås militærkirkegården ikke langt fra landevejen N31.

LAD OS MINDES DE FALDNE SØNDERJYDER, DER DØDE FOR 100 ÅR SIDEN

På en militærkirkegård i Braine i Nordfrankrig ligger 79 sønderjyder begravet. De døde under Første Verdenskrig for en sag, der ikke var deres

Af Max Ulrich Klinker

Som tiden går, fortoner historien sig i skygger og støv. Uanset hvor meget vi bestræber os på at fastholde, har vi det med at glemme. Ikke bare som mennesker hver især, men også som generation og som kultur. Mens vi befinder os i 100-året for to store grufulde militære slag under Første Verdenskrig, nemlig Slaget ved Verdun og Slaget ved Somme, bør vi som danske ikke undlade at erindre os om en lille dansk kirkegård vest for Reims eller mere præcist femten kilometer før Soissons. Vi er i Nordfrankrig i den lille landsby Braine. Her ligger 79 soldater fra Nord- og Sydslesvig; dem vi kalder for sønderjyder. Unge mænd hvis skæbne blev bestemt allerede nogle år før deres fødsel. De kom fra en egn af Danmark, der efter krigen i 1864 var blevet tysk. Selvom man havde været dansk i hjemmet, var verden uden for døren tysk. Aabenraa hed nu Apenrade, Haderslev blev til Hadersleben og Slesvig kom til kun at hedde Schleswig, for slet ikke at tale om Lyksborg der fortsat i dag hedder Glücksburg.

Da Første Verdenskrig (1914 - 1918) brød ud, blev dansksindede sønderjyder

tvangsindskrevet i tysk militærtjeneste. Gennem de fire år, som krigen varede, blev der ud af en befolkning på godt 160.000 indkaldt ca. 30.000 unge mænd. Mere end 5.000 faldt som tyske soldater; de fleste for en sag, som ikke var deres egen. De kæmpede på tysk side bl. a. i Verdun og i Somme. For læseren, der vil vide mere, henvises til *Breve hjem*, som Gyldendal udsendte i 2013, ligesom Rigsarkivet i 2014 foranledigede en udstilling om danske soldater under Første Verdenskrig (fortsat elektronisk tilgængelig).

Efter Genforeningen i 1920 blev der nedsat en komité i København med en underdeling i Paris, som havde til formål at samle afdøde dansksindede soldater i tysk tjeneste til en egen militærkirkegård; en såkaldt *nécropole d'honneur*, som det hedder på fransk. Opgaven har været uoverskuelig stor. Alene under Benhuset (fr. Ossuaire) ved Douaumont uden for Verdun by ligger resterne af 130.000 mand. Kranier, knogler fra arme og ben ligger i stabler så mange, at man ikke kan tælle, og da slet ikke se, hvem der er hvem. Andre krigsgrave har været mere

taknemmelige at gå til. Man lykkedes med at identificerede 79 soldater, som blev flyttet til en nyanlagt dansk militærkirkegård ved Braine.

Ved indgangen til kirkegården står der på fransk: "Tvunget til at tjene med tusindvis af landsmænd i den tyske hær har de opfyldt deres pligt og ofret deres liv for en sag, der ikke var deres. Gud give deres sjæl fred".

Militærkirkegården, der er udformet af arkitekt Oscar Gundlach-Pedersen, blev officielt indviet i 1934 under overværelse af repræsentanter fra den franske og danske regering – kun seks år før den næste store krig, før mere skygge og støv.

I Mindeparken i Aarhus er i øvrigt også opført et monument med navne på 4140 sønderjyder, der faldt under Første Verdenskrig. ●

MAX ULRICH KLINKER er advokat og forfatter, bosat i Frankrig.

GÅRDSANGER MED SØNDERJYSKE RØDDER

De fleste, der er vokset op i byen og har en vis alder, husker sikkert gårdsangerne. De kom ind i gården og sang en sang og spillede på sav eller harmonika, og kvinder og børn smed mønter ned til dem som tak. Gårdsangerne udgjorde et mindretal, og i dag er dette mindretal stærkt på retur.

En af dem, der holder fast i den gamle gårdsangertradition er 32-årige Sonni Adolf Blom Christensen, der bor i Aarhus og er tredje generation i en slægt af gårdsangere med rødder i Løgumkloster. I dag spiller han ikke i byens gårde, for de er som regel aflåst, og kvinderne er kommet ud på arbejdsmarkedet, men derimod på værtshuse og spillesteder. Han spiller på lidt af hvert: Skeer, savblad, guitar, bas, og han synger de sange, han har lært i et miljø af folkemusikere og skæve eksistenser.

Sonnis livshistorie kan man læse om i en ny bog, *Gårdsanger af en anden verden. En fortælling om musik og kærlighed*, skrevet af journalist Malene Fenger-Grøndahl. I bogen kan man blandt andet læse om Sonnys farfar, der levede fra 1898 til 1989, og i mange år boede i Løgumkloster. Herfra rejste han landet rundt for at spille og synge i gårde og på markeder, blandt på Kloster Marked, der er et stort kræmmermarked i Løgumkloster, hvor han mødte sin kone Marie.

Malene Fenger-Grøndahl mødte Sonni, da de begge to deltog i en "splittergal Sigøjnerfestival" i Aarhus og siger, at Sonnys historie er et stykke dansk kulturhistorie, men også et stykke velfærdshistorie, fordi Sonni, der i dag er førtidspensionist, har overlevet vanrøgt og svigt, vold og social elendighed. ●

Gårdsanger af en anden verden – en fortælling om musik og kærlighed. Af Malene Fenger-Grøndahl. Forlaget Turbine. 432 sider. 349,95 kr.

KORT SAGT

“

Selvfølger skal de bekymringer, som for tiden bærer AfD til stadig nye højder, adresseres og tages alvorligt. Men undervurder ikke det tyske demokrati!

MARC-CHRISTOPH WAGNER, tysk journalist i Danmark. I Politiken 10. september 2016

“

Nogle hævder, at det alene afgøres af indfødsretten, men så protesterer de danske i Sydslesvig. De er måske de mest danske af alle og har tysk pas. Det er ikke let at give en entydig definition af, hvad det vil sige at være dansk. Spørgsmålet er mindst lige så gammelt som indfødsretten, der blev indført i 1776.

HISTORIKER JES FABRICIUS MØLLER, under overskriften "Hvad er en dansker?" I Kristeligt Dagblad 27. september 2016

TÆNK EN GANG ...

Tekst & foto: Mette Bock

Her er Lars. Han bor på den danske ambassade i Washington. Lige over for Hillary Clinton. Og det er ikke engang løgn. Lars Gert Lose er nemlig Danmarks ambassadør til USA, og jeg besøgte ambassaden i de smukke sensommerdage i september.

Ambassadøren er barn af grænselandet. Opvokset i Tønder med skolegang på Øvelsesskolen og Tønder Gymnasium. Han var buddreng i Jefsens boghandel og spottede allerede i de helt unge år Ulla fra Højer. Hun hedder Kølvrå Engberg til efternavn og hendes familie har rod i det danske mindretal i Harrislee.

I barndommen var det lige så naturligt at tale dansk som tysk, husker han. "At vokse op i grænselandet giver et særligt perspektiv på det at være dansk. På den ene side orienterer man sig helt naturligt sydover.

Jeg voksede op med tysk fjernsyn og elskede *Western von Gestern* og så Tagesschau lige så meget som TV Avisen. På den anden side bliver man meget bevidst om det at være dansk. Grænselandets historie. Vores nationale identitet og kultur", siger Lars.

Lars og Ulla vender stadig tilbage til Sydslesvig, primært til Flensborg og Harrislee, hvor Ulla fortsat har familie. De har begge en interesse i den politiske udvikling, og Lars har også deltaget i flere årsmøder i Sydslesvig, bl.a. som embedsmand i Udenrigsministeriet, da Per Stig Møller var udenrigsminister.

"Første gang, jeg var til årsmøde, var som

ganske ung sammen med Ullas familie. Flere i hendes familie har arbejdet i danske skoler og børnehaver. Det gør et stort indtryk på mig at fornemme, hvordan man er dansk – selvom man ikke bor i Danmark. Det har jeg nok taget med mig i udenrigstjenesten," fortæller han.

"De politiske og institutionelle rammer, som blev skabt omkring det danske og tyske mindretal i grænselandet, er unikke. København-Bonn Erklæringerne er bestemte noget, vi i diplomatiet skal tage med os ud i verden, når vi skal give vores bud på, hvad der virker, og hvad der ikke virker," konstaterer ambassadøren.

Og så er det, man bliver glad i låget. Og i det stille sender en tak til vejrs for, at Lars Gert Lose ikke valgte at forfølge sin store passion for klassisk rock, men satte sig på diplomatiet. ●

KORT SAGT

“

Min pointe er, at ressourcerne er bedre brugt et andet sted. I dag står betjentene mest og kigger efter grænsehandlende, der har været nede at hente øl. De vinker dem bare forbi, når de er på vej hjem igen.

HENRIK FRANDBSEN (V), borgmester i Tønder, der ønsker grænsekontrollen afskaffet. I Politiken 4. september 2016

“

Jeg er decideret fortørnet over, at man i Danmark fortsætter med at føre en politik, som om flygtningene stadig vandrede op ad motorvejen som for et år siden, og det skete altså kun én eneste gang. I stedet skulle man arbejde noget mere på at finde fælles europæiske løsninger.

STEPHAN KLEINSCHMIDT, tysk mindretalspolitiker.
I Weekendavisen 19. august 2016

THERKELSENS HJØRNE

KALENDER

At rejse er at leve

Af Knud-Erik Therkelsen

Udtrykket "At rejse er at leve", der stammer fra H.C. Andersens "Mit livs Eventyr", blev jeg meget bogstaveligt mindet om, da vi under en ferie ved Solkysten for nylig aflagde Malaga besøg – og traf H.C. Andersen siddende på en bænk på byens hovedstrøg Plaza de la Marina. Forklaringen er, at H.C. Andersen besøgte Malaga en uge i oktober 1862, inden han vovede turen over Gibraltarstrædet og besøgte Marokko, det sydligste H.C. Andersen nåede på sine mange rejser. Statuen blev opstillet i anledning af H.C. Andersens 200-års dag i 2005.

H.C. Andersen holdt også meget af at rejse i hertugdømmet Slesvig, hvor han var en hyppig gæst allerede i 1840'erne, da han besøgte kongeparret, der ferierede på Før, og senere hertugen af Augustenborg. I 1845 skrev han under et ophold på Gråsten slot "Den lille pige med svovlstikkerne" og i 1862, undervejs til bl.a. Malaga, overnattede H.C. Andersen i Flensborg, hvor han den 25. juli deltog i afsløringen af Istedløven på Flensborg gamle Kirkegård.

H.C. Andersen har en særlig aktualitet i grænselandet, fordi han på fornem vis holdt balancen mellem tysk og dansk nationalisme, hvilket fint kom til udtryk i digtet *I Danmark er jeg født, der har jeg hjemme*, men også i det lille digt, han nærmest improviserede på Augustenborg Slot i sommeren 1844, da man forsøgte at aftvinge Andersen en holdning til det nationale spørgsmål: "Hver elsker sin Farve paa Sted og Tid; / jeg alle disse kan lide; / men mest har jeg lært fra min Barndomstid / at elske det Røde og Hvide".

At rejse er at leve – også i det hjemlige. Det lægger Kristian Ditlev Jensen op til i

sin fine bog *Sydslesvig – Steder og mennesker*, som er anmeldt af tidligere udenrigsminister Per Stig Møller i dette nummer af Grænsen. Bogen er udgivet efter idé fra Grænseforeningen, idet vi mente, det måtte være naturligt for Kristian Ditlev at følge op på sin første bog om grænselandet: *Sønderjylland – Steder og mennesker* med en tilsvarende flot udstyret bog om Sydslesvig. Forfatter og forlag var enige i idéen, og Sydslesvigudvalget fulgte fint op med et tilskud, som muliggjorde udgivelsen. Det er der kommet en fin "coffee-table bog" ud af med artikler, hvor vi møder Sydslesvig og mindretallet ud fra nye og friske vinkler og flot suppleret med hovedsageligt Kristian Ditlev Jensens egne fotos. En oplagt julegaveidé.

At rejse er at leve – med hjælp fra elektronikken. Flere og flere bruger en forlænget weekend eller en uge i grænselandet, hvor der er så meget historie, arkitektur, sprog og kultur i bred forstand med relation til Danmark. Grænseforeningens lokalforeninger gør det samme – igen og igen. Nu har Grænseforeningen udviklet et digitalt kort over grænselandet med ca. 500 seværdige steder markeret og med links til grundige og uddybende artikler i vores leksikon, der allerede findes på hjemmesiden www.graenseforeningen.dk. Kortet er fortrinligt, når man skal forberede en tur til grænselandet, ligesom det kan bruges, når man bevæger sig rundt i grænselandet og lige skal vide noget mere om dette eller hint. Der vil om kort tid kunne linkes til kortet på Grænseforeningens hjemmeside.

God rejse! ●

Knud-Erik Therkelsen
er generalsekretær i Grænseforeningen

OKTOBER 2016

26-28/10:
Sydslesvigudvalget besøger
Sydslesvig

NOVEMBER 2016

7/11:
Møde i Grænseforeningens
formandskab, Løgumkloster

7/11-8/11:
Sydslesvigudvalget afholder
budgetmøder i Sydslesvig

12/11:
Syslesvigsk Forening,
SSF, afholder landsmøde i
Husum

17/11-18/11:
Sydslesvigsk delegation
besøger Christiansborg

Foto: Wikipedia

26/11:
Bestyrelsesmøde i Grænseforeningen, København

LOKALFORENINGER

FOREDRAG OG MØDER ARRANGERET AF LOKALFORENINGERNE

SYDDANMARK

Aabenraa

26. oktober kl. 16.00. Folkehjem i Aabenraa. Foredrag af idehistoriker Jørgen Carlsen, der er forstander på Testrup Højskole og medlem af Det Ethiske Råd. Arrangører: GF Aabenraa, Foreningen Norden, Sprogforeningen og Aabenraa Bibliotek.

11. november kl. 10.45. Bjolderup Kirkegård og Rebbølcentret. Våbenstilsandsdagen mindes. kl. 10.45 ved mindesmærket for de faldne på Bjolderup kirkegård, kl. 11 klokkeringning, kransenedlægning og sang, kl. 11.30 foredrag i Rebbølcentret om 1. verdenskrig i relation til våbenstilsandsdagen, kl. 12.15 spisning – frokost, kl. 13. afsluttede kort foredrag af Jørn Buch. 13.30: Afslutning med kaffe. Pris: 100 kr. Arrangører: GF Aabenraa og Bjolderup Menighedsråd sammen med Ældre Sagen og Rebbølcentret.

11. november kl. 19.00. Folkekulturhuset Rebbølcentret, Vollerupvej 45, 6392 Bolderslev. Koncert med SH-Jazz. Pris: 100 kr. Ikke-medlemmer: 120 kr. Tilmelding/bestilling smørrebrød: Tlf. 7464 6502 (Rebbølcentret) eller mail fhrc@bbsyd.dk

23. november kl. 14.30. Folkekulturhuset Rebbølcentret, Vollerupvej 45, 6392 Bolderslev. Vi afholder årets sidste dialogmøde om og med det grå guld på tværs af grænsen. Tilmelding: Jens Overgaard, jensovergaard49@gmail.com eller telefon 7464 6502 (Rebbølcentret).

24. november kl. 18.30. Cafe Antons, Frøslevlejren, Barak W9. Advents-

møde. Foredrag af generalkonsul Henrik Becker Christensen. Traditionen tro synger vi julen ind. Pris inkl. buffet: 150 kr. + drikkevarer. Tilmeldingsfrist d. 14. november til Andreas Brandenhoff, tlf. 7464 6502, mail fhrc@bbsyd.dk

Tønder

9. november kl. 16.00. Refugiet i Løgumkloster. Foredrag ved forfatter Pia Friis Laneth om "Lillys Danmarkshistorie". Arrangører: Grænseforeningen og Sprogforeningen.

23. november kl. 19.30. Møgeltønder Forsamlingshus. Foredrag af højskoleforstander Niels Holck om dialekter og andre sære sprog.

Esbjerg kommune

1. november kl. 19.30. "Danhostel Ribe" Sct. Peders Gade 16. Ribe. Efterårsmøde. Foredrag af Anja Rykind-Eriksen, mag. art. i kunsthistorie og medforstander på Rødding Højskole, om "Min lange rejse. En identitetshistorie".

Haderslev

27. oktober 2016 kl. 19.00. Hoptrup Efterskole. Overinspektør cand. phil. Karsten Porskrog Rasmussen, Museet Sønderborg Slot, om "Sønderjylland – de første år efter Genforeningen i 1920". Entré/kaffe: 80 kr. Ikke-medlemmer: 100 kr.

10. november kl. 19.30. Det Lille Teater, Flensborg. "Søsteren der ikke vendte hjem". 20 billetter tildeles vederlagsfrit de medlemmer, som melder sig først. Præference har de medlemmer, som var tilmeldt i sidste sæson. Transport til Flensborg i egne biler.

Nr. Nebel og omegn

25. oktober kl. 14.00. Nr. Nebel Plejehjem. Sangeftermiddag med Gunna og Erich Priess.

Nyborg og Kerteminde

9. november kl. 19.30. Borgerforeningen, Nørrevoldgade 63 i Nyborg. Fællesmøde i Borgerforeningen. Grænseforeningens formand Mette Bock vil fortælle om sine sydslesvigske rødder og sit journalistiske arbejde. Arrangører: Højskoleforeningen og Grænseforeningen.

Rødding – Vejen

12. november kl. 14.00. Rødding Højskole, Flors Alle 1 Rødding. Højskoleforstander Mads Rykind-Eriksen orienterer om højskolen i dag, rundvisning, sang og fortælling. Besøg i frimenighedskirken med orientering ved præst Mette Gejl. Pris inkl. spisning, kaffe og kage: 200 kr. Tilmelding senest mandag den 31. oktober til Kaj tlf. 7484 1631/ 6174 8343, Dirk tlf. 7484 8971 eller til Hans Harald på tlf. 5154 2075 eller mail: hhs111@gmail.com

Svendborg og omegn

3. november kl. 19.30. Sct. Jørgens Sognegård, Brydegårdsvej 15 i Svendborg. Foredrag ved Niels Højgaard, Guddbjerg, om dengang, han og en kammerat var emigranter i Canada. Pris: 50 kr. inkl. kaffe med brød. Tilmelding til Jens Chr. Houborg senest den 31. oktober på telefon 6221 8955 eller på mail: jchouborg@gmail.com

Sønderborg

24. november kl. 12.00. Idrætshøjskolen, Friheds Alle. Jette Prip Rasmussen, der er frivillig i Michelsens Gård, Aabenraa, fortæller om "Jul i gamle dage". Gert Jensen, tidligere gartner ved Gråsten Slot, nu Danfoss Universe, vil give ideer til, hvordan vi kan lave vore dekorationer. Dekorationer bortloddes. Underholdning ved Trio 1-2-3 og fællessang. Kaffe/kage serveres. Tilmelding senest 16. november til Kirsten Fanø på tlf. 6177 8515 eller kifanoee@gmail.com

Vejle Vesteregn

4. november kl. 19.00. Kollerup Kirke Hygumvej 70, 7300 Jelling. Koncertaften: Opera på grænsen. Arrangører: Grænseforeningen og Kollerup-Vindelev menighedsråd. Entre: 100 kr.

NORDJYLLAND

Aalborg

24. oktober kl. 19.00. Vejgaard Bibliotek, Hadsundvej 35. Foredrag af forfatter Jesper Clemmensen om "Den usynlige mur" mellem DDR og Danmark under den kolde krig. Arrangører: Grænseforeningen og Folkeuniversitetet.

21. november kl. 19.30. Vejgaard Bibliotek, Hadsundvej 35. Juleafslutning. Gaardsangerne fra Aalborg afslutter årets møderække. Kaffe og julekage kan købes.

Mariagerfjord

16. november kl. 14.30. Hadsund menighedscenter, Kirkegade 8, 9560 Hadsund. Sangeftermiddag med musikpædagog Birte Braunstein, Fladbjerg. Arrangører: Grænseforeningen og Hadsund menighedscenter. Pris inkl. kaffe: 20 kr.

5. december kl. 13.00. "Højvang", Hobrovej 62, 9560 Hadsund. Adventsfrokost, julequiz og sang, DVD-forevisning fra Jenleturen. Pris 125 kr. Tilmelding senest 28. november tlf. 9857 1281.

Thy og Mors

2. november kl. 15.30. Morsø Folkebibliotek, Holgersgade 7, Nykøbing Mors. Åbning af vandredustillingen "Det danske mindretal i Sydslesvig – vi gør Danmark lidt større". Den officielle åbning foretages af Jon Hardon Hansen, formand for Sydslesvigsk Forening (SSF) og konsulent Tine Andresen, SSF. Udstillingen varer 3.-29. november og kan besøges i bibliotekets åbningstid.

5. november kl.14.00. Musikværket, Gasværksvej 60, Nykøbing Mors. Christopher Warnke, Grænseforeningen Ungdom, og Jeppe Pers, kommunikationsmedarbejder, InterReg, Deutschland-Danmark. Debat om Udkantsdanmark-problematikken. Hvad kan det danske mindretal i Danmark bidrage med?

Hvetbo Herred
11. november kl. 18.00. Lunden,

Vester Hjermitstlev. Lanterneoptog og spisning. Pris: 50 kr. Tilmelding senest 9. november 2016 til Erik Nielsen, tlf. 9888 1775. Arrangører: Grænseforeningen og Vester Hjermitstlev Borgerforening.

Vendsyssel
6. november kl.14.00. Sognegården, Sønder Vråvej 11, 9760 Vrå. Grænseforeningens kulturambassadører fortæller deres personlige

historier og lægger op til debat om identitet, nationalitet og medborgerskab. Pris 50 kr. inkl. kaffe.

MIDTJYLLAND Aarhus

11. november kl.11.00. Mindelunden. Foreningen deltager med fane og krans i højtideligheden på våbenstilstandsdagen til minde om de danske sønderjyder, der faldt i 1. Verdenskrig 1914-1918.

16. november kl.19.30. Ellevang Kirke, Risskov. Foredrag ved chefredaktør for Flensborg Avis Jørgen Møllekær. Pris: 50 kr. inkl. øl, vand og snitter.

Adventsmøde
5. december kl.19.30. Ellevang Kirke, Risskov. Adventsmøde med sang og lotteri. Pris 50 kr. inkl. kaffe/te med julebagværk. ▶

Annonce

Fuld fokus på grænselandet

- hver dag på to sprog!

Med Flensborg Avis får du dagligt det fulde udbytte af grænselandet.

Desuden sammenfatter og analyserer vi for dig de overordnede begivenheder i Danmark og Tyskland.

På de bærende artikler er der resumeer på det modsatte sprog. Så du ikke går glip af noget!

www.flade.de

FLENSBORG AVIS

... vi gør Danmark lidt større

LOKALFORENINGER

► Horsens og omegn

30. november kl. 19.00. Klostergården. Julemøde med underholdning ved medlemmer fra "Visens Venner" i Horsens. En lille gave bedes medbragt til julelotteri. Pris 50 kr. inkl. smørrebrød og kaffe.

Randers og omegn

1. december kl. 19.30. Kristrup Sognegård. Adventsmøde med adventstale, kaffebord og fællessang.

Ringkøbing og omegn

Silkeborg-Hammel og omegn

17. november kl. 19.00. Sejs-Svejbæk Kirkes sognelokale, Julsøvej 130, 8600 Silkeborg. Sangaften med Marianne Hovgaard og Freddy Dencker med Jeppe Aakjærs sange som tema. Terkel Berg-Sørensen, tidligere højskolelærer på Silkeborg Højskole, vil være gæstekommentator. Pris: 50 kr. inkl. kaffe/the med brød.

Skanderborg og omegn

13. november kl. 14.00. Kirkecentret ved Skanderup Kirke, Kirkebakken 4, Skanderborg. Gudstjeneste ved sognepræst Heidi Torp. Derefter kaffe og foredrag i Kirkecentret. Foredragsholder og emne vil blive annonceret senere.

Skiveegnen

27. oktober 2016 kl. 19.00. Skive Bibliotek, Østergade 25, Skive. Foredrag om grænselandskrimien "Land Under" mm. Fotograf Morten Bruhn, Bruhnsphoto. Tine Enger er både forfatter og debattør. Pris 70 kr. Alle er velkomne.

Skjern-Tarm-Videbæk Egnen

26. oktober kl. 19.00. Tarm Kirke. Skjern Mandskor giver koncert i Tarm kirke. Arrangører: Grænseforeningen og Tarm Kirkes menighedsråd. Pris 75 kr. inkl. kaffe.

17. november kl. 19.30. Fjordparkens aktivitetscenter, Holmelunden 10,

Ringkøbing. "Hvad ved vi i dag om det Europa, vi tror, vi kender?"

Viborgeggen

3. november kl. 19.30. Sortebrødrehus ved Sortebrødre kirke. Foredrag ved generalsekretær Jens A. Christiansen, Sydslesvigske Forening, Flensborg.

SJÆLLAND

Dianalund og Stenlille

2. november kl. 19.30. Søparken, 4291 Ruds Vedby. Sangaften. Vores traditionsrige musikalske aften med underholdning i samarbejde med og arrangeret af Lokalrådet i Ruds Vedby.

Fuglebjerg og Hyllested

23. november kl. 19.30. Fuglebjerg Missionshus, Korsørvej 15, 4250 Fuglebjerg. Efterårsmøde. Foredrag af Ernst Hansen, Dianalund, om "Foreningsarbejde gennem tiderne". Sang og gættekonkurrence. Pris 30 kr. Alle er velkomne.

Guldborgsund

14. november kl. 19.00. Kulturforeningen Voldgade 1 Nykøbing Falster: Grænseforeningens formand Mette Bock taler om globalisering og erfaringerne fra grænselandet, der kan hjælpe til at løse vore dages konflikter. Pris 30 kr. inkl. kaffe og kage.

Gørlev og Høng

26. oktober kl. 19.30. Høng Gymnasium, Hovedgaden 2, 4270 Høng. Foredrag af forfatter Sune Wadskjær Nielsen om hans bog "Danskisindet under ørnebanneret".

Lolland

26. oktober kl. 19.00. Sognets Hus i Maribo. Foredrag af Finn Slumstrup, der var Grænseforeningens formand i 10 år, om Udkantsdanmark, som gør oprør. Pris: 75 kr. Tilmelding senest torsdag den 20. oktober: Tlf. 5022 6700.

14. november kl. 19.00. Kulturforeningen, Voldgade 1, Nykøbing Falster. Grænseforeningen Guldborgsund får besøg af landsformand Mette Bock. Pris: 30 kr. Ringsted og omegn

24. oktober kl. 19.30. Sankt Bent Sognegård, Klostervænget 2A, 4100 Ringsted. Journalist og forfatter Martin Breum og antropolog Ida Neergaard fortæller om Grønland. Pris: 75 kr. Ikke-medlemmer: 100 kr. Se nærmere i dagspressen. Arrangeres sammen med foreningen Norden.

8. november kl. 19.00. Ringsted Musikskole, Garnisionen 42, Ringsted. Syng og spil dansk. Underholdning med skolens elever og lærere. Efter kaffen synger vi efter højskolesangbogen med Poul Olsen og Peder Lundager.

28. november kl. 19.00. Anlægspavillionen, Tvær Alle 5, Ringsted. Mogens Larsen fortæller om Sydslesvig i dag. Om mindretallets historie, foreningslivet, kirkerne, skolerne og det politiske liv. Arrangeres i samarbejde med FOF.

Roskilde

25. oktober kl. 19.00. Syv Sognegård, Skolevej 17, 4130 Viby Sj. Forfatter Jeanette Ulrikkesholm fortæller om Tove Ditlevsens liv og synger nogle af hendes sange. Pris 50 kr. Ikke-medlemmer: 75 kr.

Sorø

20. oktober kl. 19.00. "Værkerne" Lokale 202, Frederiksvej 27, 4180 Sorø. Foredrag af professor Steffen Höder, Institut for Skandinavistik, Kiel Universitet: "Det danske sprog er temmelig tysk".

HØVEDSTADEN

Hillerød

15. november kl. 19.30. Frivilligcenter Hillerød, Fredensvej 12 c, Hillerød. Foredrag og sang ved Hanne

og Aage Lind om lirekassens historie. En anderledes og ny vinkel på, hvad hændelser i grænselandet har betydet for vores historie og kultur. Pris: 40 kr., incl. kaffe og kage. Ikke medlemmer: 60 kr.

Hørsholm

27. oktober kl. 19.30. Hørsholm Sognegård, indgang fra Ridebanen. Foredrag af professor Uffe Østergaard: "1864, Danmark og Europa". Afstemningen i Storbritannien om Brexit har aktualiseret debatten om Danmark og Europa, nationalstaterne, dansk identitet og politisk kultur.

TURE OG REJSER ARRANGERET AF LOKALFORENINGERNE

Medmindre andet er nævnt, kan du tilmelde dig uanset bopæl eller medlemskab af lokalforeningen.

SYDDANMARK

Nyborg og Kerteminde

3. december kl. 7.30. Busafgang Nyborg kl. 7.30, Kerteminde kl. 8.15. Traditionen tro deltager vi i Flensborg vests adventsfest på Duborg skolen. Vi kører til Duborg skolen og spiser vores medbragte madpakke (drikkevarer købes på skolen). Efter frokost besøg på julemarkedet i Flensborg. Kl. 15.00 starter adventsfesten med kaffebord. Efter festen serveres aftensmad. Hjemkomst ca. kl. 21.00. Pris ca. 350,00 kr. Tilmelding til Kurt Taanquist tlf. 4016 3571

NORDJYLLAND

Thy og Mors

3. december kl. 6.30. Vildsund Strand. 1-dages udflugt til Flensborg. Besøg på generalkonsulatet ved generalkonsul Henrik Becker-Christensen. Besøg ved Istedløven på Flensborg gamle kirkegård. Pris: 300 kr. ink. kaffe og rundstyk-

ker i bussen, frokost på Flensborg-
hus og bus. Aftensmad for egen
regning. Tilmelding til Jørgen
Bruun Christensen, telefon 2021
7964 eller mail joer3558@gmail.
com senest den 15. november.

MIDTJYLLAND

Ringkøbing og omegn

28. oktober kl. 8.00. Jaruplund
Højskole. Højskoleweekend.
Program udarbejdes efter, hvad der
sker på højskolen og i Flensborg-
området. Der køres i egne biler,
som vil fylde op.

29. november kl. 8.00. Museums-
pladsen. Juletur til Flensborg.
Der bliver et enkelt fælles pro-
grampunkt i byen, nemlig den
gamle marinestation Mürwig.
Hvis du vil spise med i "Borger-
foreningen", skal du også huske
at melde dig til dette. Turen er i
samarbejde med Grænseforenin-
gen Skjern/Tarm/Videbæk. Pris

for turen og rundstykker 150 kr.
Betaling for "Borgerforeningen"
på stedet. Tilmelding til Peter
senest 25. november.

Silkeborg-Hammel og omegn

11. december kl. 8.00. Juletur til
Hamburg. 11.-13. december 2016.
Vi skal bl.a. opleve det berømte
tyske julemarked, besøge Den
Danske Sømandskirke og nyde en
nordisk julekoncert. Ans Rejser er
rejsearrangør, og de kører i en mo-
derne 4-stjernet luksusbus. Vi skal
bo på Zleep Hotel Hamburg, der
ligger for enden af Reeperbahn.
Pris: Ca. 2000 kr. for bus, hotel
med morgenmad, morgenbakke i
bussen på udturen, en udflugt og
et måltid (frokost eller aftensmad).
Nærmere turbeskrivelse følger.
Arrangører: Grænseforeningen og
Foreningen Norden.

Skjern-Tarm-Videbæk Egnen, Grænseforeningen for Skjern- Tarm-Videbæk Egnen

29. november kl. 8.30: Afgang
Skjern Rutebilstation. Juletur
til Flensborg. Vi kører i bus og
får kaffe og rundstykker under-
vejs. Der bliver et enkelt fælles
programpunkt i byen: Den gamle
marinestation Mürwig. Hvis
du vil spise med i "Borgerfor-
eningen" (det danske mødested
i Flensborg), skal du huske at
melde dig til dette. Tilmelding
senest 25. november til: mpjo-
hanssen@gmail.com / tlf. 2926
8943 Pris: 150 kr. Betaling for
"Borgerforeningen" på stedet.

HOVEDSTADEN

Hillerød

27. oktober kl. 14.30. Peder
Skrams Gade 5. Vi besøger Græn-
seforeningens generalsekretær
Knud-Erik Therkelsen. Derefter
får vi en rundvisning på Christi-

ansborg af Grænseforeningens
formand Mette Bock. Dagen slut-
ter med spisning i "Snapstinget".
Vi mødes i Peder Skrams Gade kl.
14.30. Pris: Medlemmer gratis.
Ikke-medlemmer 50 kr. Mad og
drikkevarer betales i "Snapstin-
get". Tilmelding vigtig, og skal
ske til Bent Kauffmann senest
15. oktober på mail: bent@panik-
rejser.dk el. tlf. 4825 2511

**Foredrag/møder og ture/
rejser, der ønskes omtalt
i Grænsen, bedes sendt til
foreningskonsulent Claus
Jørn Jensen, Aabenraavej 22,
Dybbøl, 6400 Sønderborg,
grænseforeningen@privat.
dk. Deadline: 10. november
2016.**

**Se lokalforeningernes detal-
jerede program på:
www.graenseforeningen.dk/
kalender**

Grænsen nr. 5/oktober 2016

Udgiver

Grænseforeningen
Peder Skrams Gade 5, 1054 København K

Redaktion

Anna-Lise Bjerager (ansv. redaktør)
alb@graenseforeningen.dk, tlf. 3031 6113

Forsidefoto i dette nummer

Thomas Tolstrup

Layout

Prik grafisk tegnestue

Tryk

Jørn Thomsen Elbo A/S

Abonnement

Grænseforeningen
info@graenseforeningen.dk, tlf. 3311 3063

Udgivelsesplan 2016

Nr. 6: 8. december
Deadline: 3 uger inden udgivelsesdato
Uopfordrede indlæg modtages gerne, dog uden
garanti for trykning.

ISSN: 0903-2223

Grænseforeningens kontor

Peder Skrams Gade 5, 1054 København K
Tlf. 3311 3063, www.graenseforeningen.dk

Protektor: Hans Kongelige Højhed Prins Joachim

Formand

Mette Bock
mb@graenseforeningen.dk, tlf. 3337 4952

Generalsekretær

Knud-Erik Therkelsen
ket@graenseforeningen.dk, tlf. 2023 1984

Grænseforeningens formål

Det er Grænseforeningens formål at støtte dansk-
heden i grænselandet, særligt syd for grænsen,
at udbrede kendskabet til grænselandets forhold
samt at bevare og styrke dansk sprog og kultur.

Grænseforeningens vision

Erfaringerne fra det dansk-tyske grænseland er
en væsentlig inspiration for sproglig og kulturel
mangfoldighed i en verden under forandring.

Grænseforeningens værdier

Grænseforeningen er en vigtig folkelig basis for
den danske stats støtte til det danske mindretal
i Sydslesvig og er uafhængig af partipolitiske
interesser.

Grænseforeningen mener og siger:

- Demokrati, ytringsfrihed og ligeværd gælder
for alle, også i forholdet til mindretal.
- Forankring i egen kultur er en forudsætning
for at have forståelse for andre kulturer.
- Kulturelle mindretal er en vigtig ressource i et
demokratisk samfund.
- Dansk sprog og kultur styrkes i mødet med
andre sprog og kulturer.

Grænseforeningens bestyrelse

Formand: Mette Bock, Horsens
1. næstformand: Jens Andresen, Løgumkloster
2. næstformand: Jørgen Bruun Christensen,
Nykøbing Mors

Region Syddanmark

Jens Andresen, Løgumkloster
Per Grau Møller, Nr. Lyndelse
Kirsten Rykind-Eriksen, Randbøldal

Region Midtjylland

Bo Trelborg, Tarm
Karen-Margrethe Møller, Randers

Region Nordjylland

Karsten Nørgaard Simonsen, Aalborg
Jørgen Bruun Christensen, Nykøbing Mors

Region Sjælland

Lars Bjerre, Næstved
Ruth Villadsen, Sorø

Region Hovedstaden

Niels Jørgen Heick, Hillerød
Ove Nissen, Rungsted Kyst

Ressourcepersoner

Per Paludan Hansen, Frederiksberg
Peder Damgaard, Kollund
Steen Bo Frandsen, Hannover

POST

PP DANMARK

Sorteret Magasinpost
ID-nr. 42138

Foto: Søren Gülick

“Grænseløse oplevelser – dansk-tysk æblesejlad på Flensborg Fjord” støttes af KursKultur, der er et EU-støttet paraplyprojekt for Region Sønderjylland-Schleswig samt af det danske kulturministerium og Ministerium für Justiz, Kultur und Europa des Landes Schleswig-Holstein. Projektet finansieres af midler fra Den Europæiske Fond for Regionaludvikling.

NÅR DER KOMMER EN BÅD MED ÆBLER

Æblesejlad er en gammel skik, fortæller kulturhistoriker Inge Adriansen om oktober-festlighederne i Flensborg, Lyksborg, Gråsten og Kollund

Af Anna-Lise Bjerager

“Når der kommer en båd med bananer, så har vi glemt alle sorger og savn”, sang danskerne efter Anden Verdenskrig. Bananer kan passende skiftes ud med æbler, når den traditionelle sejlad med æbler på Flensborg Fjord finder sted igen i år.

Der er tale om et grænseoverskridende samarbejde, når de gamle skibe stævner ud fra Flensborg og sejler til både Lyksborg, Kollund og Gråsten, hvor skibene bliver ladet med æbler. Det sker 13. til 16. oktober, og der vil være festlige æble-arrangementer for hele familien i alle fire byer. For første gang har byerne lavet fælles markedsføring med Tourismus Agentur Flensburger Förde som tovholder. Der kører i år shuttle-busser mellem byerne, så hvis man ønsker det, kan man komme til æblefest flere steder og i Gråsten kan man blandt andet deltage i konkurrence om, hvem der kan lave den bedste æblekage.

ÆBLER TIL RUSLAND

Inge Adriansen, der er kulturhistoriker og tidligere museumsinspektør ved Museum Sønderjylland, hæfter sig ved, at æblesejladen er en gammel skik, som man i de senere år har taget op igen for på den måde at synliggøre det gode samarbejde på tværs af den dansk-tyske grænse, som Flensborg fjord udgør en del af.

“Vi har beskrivelser tilbage til sidste halvdel af 1800-tallet, hvor man sejlede æbler af sted fra

Als og Sundeved til de tyske byer ved Østersøen. Tilbage i 1600- og 1700-tallet var der æblesejlad så langt som til Rusland. I dag er æblesejladen også en glimrende synliggørelse af et rigtig godt produkt, nemlig æblet”, siger Inge Adriansen, der netop har forfattet en tekst om gråstenæblet, der i 2005 blev kåret til Danmarks nationalæble.

Imidlertid er gråstenæblet oprindeligt ikke spor dansk, forklarer Inge Adriansen og fortæller historien bag æblet:

FRA ALPERNE TIL SØNDERBORG

Da den slesvig-holstenske adelsmand Carl Ahlefeldt, der levede fra 1670 til 1722 og var ejer af Gråsten Slot, på et tidspunkt opholdt sig på et kloster i Savoyen i Alperne, smagte han det smagfulde æble. Han blev så begejstret, så han sendte pødekviste hjem til Gråsten Slot. Æbletræet, som dengang blev kaldt Grevens Æble, kom til at stå i slotshaven. Da en gartner fra slottet, Hans Peter Vothmann, senere slog sig ned i Sønderborg for at åbne den første planteskole i Det danske Rige, tog han pødekviste med sig. Først da æblet kom til Sønderborg, kom det til at hedde gråstenæblet.

“Mange tror, at gråstenæblet er et særligt dansk, eller rettere sønderjysk, æble, men det kommer altså oprindeligt fra Alperne. Det er et meget godt eksempel på, at danskerne og slesvigerne hele tiden har været i udveksling med omverdenen”, siger Inge Adriansen. ●